

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Haridusinnovatsiooni õppekava

Irma Väre

JUHENDMATERJALI KOOSTAMINE ÜLDHARIDUSKOOTIDE
HOOLEKOGUDE TÖÖ TOETAMISEKS JA VÕIMESTAMISEKS

Magistritöö

Juhendaja: kõrgkoolipedagoogika kaasprofessor Mari Karm

Tartu 2024

Kokkuvõte

Juhendmaterjali koostamine üldhariduskoolide hoolekogude töö toetamiseks ja võimestamiseks

Magistritöö eesmärgist tulenevalt koostati arendusuuringu kaudu Eesti üldhariduskoolide hoolekogude võimestamiseks vabavarana igale täiskasvanud õppijale lihtsalt arusaadav juhendmaterjal, mida saavad kasutada kõik koolipidajad, haridusjuhid ja eelkõige hoolekogud oma töö korraldamiseks ja teadmiste omandamiseks. Juhendmaterjali loomiseks andsid intervjuude ja kvalitatiivse sisuanalüüsi kaudu sisendi hoolekogude liikmed ja eksperdid. Juhendmaterjal selgitatakse näidete ja lisalugemise kaudu lahti hoolekogu roll tulenevalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest, Haridusvaldkonna arengukavast 2021-2035 ja hoolekogu koosoleku läbiviimise protseduurist ning tutvustatakse teisi võimalusi kooli arendamises kaasa lüüa läbi osalusdemokraatia ja lapsevanemate kogu (vanematekogu). Juhendmaterjal on vabavarana veebis aadressil: <https://www.viljandivald.ee/juhendmaterjal-hoolekogudele>

Võtmesõnad: üldhariduskooli hoolekogu, hoolekogu liige, vanema- ja täiskasvanuharidus, haridusvaldkonna arengukava 2021 - 2035, arendusuuring.

Abstract

Compilation of instructional material to empower the boards of trustees of general education schools

As a result of the aim of the master's thesis, an easy-to-understand instructional material was prepared as a free resource for every adult learner, which can be used by all school administrators, educational leaders and especially the board of trustees to organize their work and acquire knowledge. Board members and experts provided input for the creation of the guidance material through interviews and qualitative content analysis.

The instructional material explains the role of the board of trustees through many examples and additional reading, as a result of different laws, through the Educational Strategy 2021-2035 and introduces other opportunities to participate in the development of the school through participatory democracy and the parents board. The instructional material is available as a free resource online at <https://www.viljandivald.ee/juhendmaterjal-hoolekogudele>

Keywords: general education school board of trustees, member of the board of trustees, parent and adult education, Estonian Educational Strategy 2021-2035, design-based research

Sisukord

Kokkuvõte	2
Sissejuhatus	4
1. PEATÜKK.....	5
TEOREETILINE ÜLEVAADE.....	5
1.1 Seadusandluse vaade: hoolekogude õigused ja kohustused	5
1.2 Hoolekogude töökorraldusest maailmas.....	6
1.3 Osalemine hoolekogu töös kui võimalus osalusdemokraatias kaasa rääkida.....	7
1.4 Hoolekogu liikmete võimestamise vajadusest.....	9
2. ARENDUSUURING JUHENDMATERJALI KOOSTAMISEKS.....	11
2.1 Arendusuuring ja selle etapid	11
2.2 Protsessi kirjeldus	13
1. Probleemi analüüs (vajaduse selgitamine).....	13
Valim.....	15
Andmekogumine.....	16
Andmeanalüüs.....	18
2. Disainiprotsess.	18
3. Lahenduse rakendamine (vaheversioon või valmis rakendus).	23
4. Rakenduse hindamine (tagasiside, analüüs).....	25
5. Järeldused ja üldistused (toimiv lahendus, mudel). Arutelu.	28
Töö piirangud ja soovitus edaspidisteks	31
Autorsuse kinnitus.....	33
Kasutatud kirjandus.....	34
LISAD	1

Sissejuhatus

Eesti Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 teine strateegiline eesmärk ütleb, et Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe ning aastaks 2035 osalevad senisest aktiivsemalt hariduses lapsevanemad, kohalik kogukond, tööandjad ja kodanikuühiskond. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses (2010) on välja toodud 17 erinevat tegevust, mille kohta haridusasutuse hoolekogul on kohustus anda oma arvamus õppe ja kasvatuse suunamisel, planeerimisel ja jälgimisel ning õppeks ja kasvatuseks paremate tingimuste loomisel. Hoolekogusse valitakse esindajad õpetajate, õpilaste, lastevanemate, vilistlaste, kooli toetavate organisatsioonide seast ning koolipidaja määrab enda poolt samuti esindaja (Põhikooli- ja ..., 2010), mis tähendab, et kõik hoolekogu liikmed ei pruugi teada ega tunda haridusvaldkonda (Hunt, 2020).

Põhjalikke uuringuid hoolekogude töökorralduse ja praktikate kohta Eestis on vähe. Mõnevõrra on uuritud hoolekogu mõju haridusasutusele. Leiti, et hoolekogude roll haridusasutuste arengus on erinev (Türk *et al.*, 2011). Peaaegu kümme aastat hiljem on olukord sama: Haridusfoorum viis 2022. a läbi uurimuse, kus võrreldi koolipidajate ja koolijuhtide probleemide olulisust oma töös ning leiti, et tagaplaanile jääb nii koolijuhtide kui koolipidajate vastustes kooli ja kodu ning kohaliku kogukonna vahelise koostöö teema, millest järeldub, et kogukonda ja hoolekogu kui ressursi ei väärtustata või ei ole aega muude põletatavamate temade kõrval piisavalt märgata (Lauristin & Saar, 2022). Lisaks on teada, et oluline osa hoolekogu liikmetest ei ole kooli arengu planeerimise ja eelarvestamisega seotud küsimustega oma tegevuses kokku puutunud (Türk *et al.*, 2011), seega jäävad hoolekogu liikmed Eestis sageli tagaplaanile ka haridusasutuses mitmekesise õpikeskkonna ja õppijast lähtuva õppe kujundamisel.

Kuna uuringud ja teadmised hoolekogudega koostöö osas haridusasutusega on puudulikud, siis on oluline läbi arendusuuringu välja selgitada, millistest teadmistest tunnevad hoolekogu liikmed ise kõige rohkem puudust ja millist toetust vajavad, sh kooli pidajalt. Panustada tuleks hoolekogu liikmete arengusse, mis aitaks kaasa haridusasutuse juhi ja koolipidaja ühise visiooni loomisele ning siin võiks kooli pidaja hoolekogu liikmeid nõustada ja juhendada (Hunt, 2020). Kui eelnevat mõtet edasi arendada, võib öelda, et ühe võimalusena, läbi hoolekogude võimestamise, tõstes liikmete teadlikkust, saame kiirendada muutusi ühiskonnas sh nüüdisaegse õpikäsituse (NÕK) rakendamist, parendada haridusasutuse vaimset ja füüsilist õpikeskkonda, anda teadmispõhist sisendit kooli ja kohaliku omavalitsuse arengukavasse, parandada laste subjektiivset heaolu jpm.

1. PEATÜKK

TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1 Seadusandluse vaade: hoolekogude õigused ja kohustused

Erinevate haridusastmete puhul on seadusest tulenevalt hoolekogudel erinevad ülesanded. Üleüldisest vaatest on Eesti haridusasutuse hoolekogudel enamasti nõuandev roll: hoolekogu moodustab haridusasutuse pidaja ning tegevused ja toimingud seisnevad enamasti töökorralduse osas arvamuse andmises (ühistegevus õppe ja kasvatuse suunamisel, planeerimisel ja jälgimisel ning õppeks ja kasvatuseks paremate tingimuste loomisel) (Põhikooli ja Gümnaasiumiseadus [PGS], 2010). Ka koolieelse lasteasutuse seaduses (1999) on kirjeldatud hoolekogu ülesannet pigem vaatlaja rollist lähtuvalt (jälgida, et õppe- ja kasvatustegevus vastaks laste arengule ja huvidele), andes samal ajal suunise eesmärgist tuleneva koostöö tegemiseks lasteasutuse personaliga.

Üldhariduskooli hoolekogu saab iseseisvalt võtta otsuseid vastu kolmel juhul: andes erandjuhul nõusoleku suurendada õppijate arvu klassis või lasteaiarühmas, otsustada koolivaheaja muutmisega seonduvat või kehtestada kooli õppealajuhataja, õpetajate, tugispetsialistide ning teiste õppe- ja kasvatusalal töötavate isikute ametikohtade täitmiseks korraldatava konkursi läbiviimise kord (PGS, 2010). Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) näeb ette veel neljateistkümnes punktis arvamuse andmise võimaluse. Koolieelse lasteasutuse seadus (1999) annab hoolekogule aga veelgi passiivsema rolli. Hoolekogu saab otsustada lapse toidukulu päevamaksumuse, kuid muud ülesanded on seotud kaasas olemisega: “kuulab ära...”, “osaleb...”, teeb ettepanekuid...” jne.

Kui koolieelse lasteasutuse seadus (1999) ei sätestanud hoolekogu liikmele väga keerulist ülesannet, siis põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) § 73 lõige 1 annab hoolekogudele äärmiselt ambitsioonika ülesande: “... kooli õpilaste, õpetajate, kooli pidaja, õpilaste vanemate, vilistlaste ja kooli toetavate organisatsioonide ühistegevus õppe ja kasvatuse suunamisel, planeerimisel ja jälgimisel ning õppeks ja kasvatuseks paremate tingimuste loomine (PGS, 2010). Lahtimõtestatult annab seadus hoolekogule ühistegevuse kaudu ülesande kõiki haridusasutusega seotud asjaosalisi suunata õppe ja kasvatustegevuste planeerimisel, jälgimisel ja tingimuste loomisel. Selline seaduse sõnastus annab väga olulise suuna hoolekogu õiguste, ent ka kohustuste osas ja tõstatab küsimuse, kas kõik hoolekogu

liikmed, rääkimata lapsevanematest hoolekogus, ikkagi teavad, kuidas näiteks suunata õppe- ja kasvatustegevuste planeerimist.

Haridusvaldkonna arengukavas (2021) on kokku lepitud mitmed strateegilised eesmärgid, mida ei saa täita, ilma lapsevanemaid kaasamata. Aga selleks, et vanemad teaksid, kuidas panustada õppe ja kasvatustegevuse suunamisel, planeerimisel ja jälgimisel ning õppeks ja kasvatuseks paremate tingimuste loomisel, nagu seadus nõuab, vajavad vanemad abi, kas koolituse või sobiva õppe- ja juhendmaterjali kaudu. Õppimine nüüdisaegses kontekstis tähendab, et õppija on ise aktiivne uute teadmiste ja oskuste looja, mitte nende passiivne vastuvõtja (õppija tegeleb aktiivselt teadmiste konstrueerimisega) (HTM, 2017). ning selleks, et lastele nüüdisaegset haridust võimaldada, peavad lapsevanemad, aga eelkõige hoolekogu liikmed teadma, milliseid meetodikaid ja õpikäsitusi haridusvaldkonnas tänapäeval viljeletakse.

1.2 Hoolekogude töökorraldusest maailmas

Hoolekogude õiguslik seisund on eri riikides väga erinev. Hoolekogude koolitaja Jüri Ginter on leidnud (2016), et hoolekogude pädevusse võib mujal maailmas, erinevalt Eestist, kuuluda muuhulgas kooli direktori ametisse nimetamine ja tagasikutsumine, tema tegevuse juhtimine ja palga määramine, kooli eelarve kinnitamine, ettevalmistusrühmade asutamine ja rahastamine ja kooli tegevuse lõpetamise algatamine.

Vaadeldes Eesti lähiriikide olukorda, siis ka Soomes viidi läbi alles 2014 aastal esimene riiklik koolinõukogude uuring. Soome haridusasutuste hoolekogudes tegeletakse finantsküsimustele ka koolide arendamise teemaga, koolivõrgu optimeerimise aruteluga, samuti pika- kui ka lühiajaliste otsuste planeerimise ning tulemuslikkusega kooli kvaliteedi hindamisel (Risku et al., 2014).

Ameerika Ühendriikide koolisüsteem on aga Eesti ja Soome omaga raskesti võrreldav. Tegemist on mitmeastmelise juhtimisstruktuuriga, kus mitmed ametikohad on valitavad ning üldiselt kasutatav sõna "*board*", ei tähenda vaid meie mõistes kooli hoolekogu, vaid vahel ka kooli nõukogu (mõnel pool kasutusel kui *school committees*) (National School Boards Association, 2024). Riiklik koolinõukogude ühendus Ameerikas (NBSA), kuhu kuuluvad ka Neitsisaarte ja Kanada koolide nõukogud-hoolekogud määratleb oma koduleheküljel haridusasutuste nõukogude ja koolijuhi ülesanneteks korraldada nn ABC küsimusi: A (*administration*): tagada kvalifitseeritud personali olemasolu, B (*budget*): tagada teatud tulude genereerimine ja nõuetekohane kasutamine ning C (*curriculum*) kehtestada poliitika, mis

hõlmab täpselt määratletud õppekava kinnitamist (Panza, 2023). Lisaks on igal koolil veel juhatuse (kooli juhtkond) ning kooli ja juhatust juhib meie mõistes direktor või koolijuht (*superintendent*) (National School Boards Association, 2024).

Ameerika Riikliku Koolinõukogude Ühenduse andmetel on osalusdemokraatiat viljelevates riikides kogukondadel kujunenud aastakümnete jooksul välja valimisprotsesside struktureeritus ning mitmetasandilised, sh lastevanematest koosnevad erinevad kogud (*schoolboard* ja *parentsboard*) (National School Boards Association, 2024). USA-s leitakse, et hoolekogu liikmed peavad olema õpilaste ja kogukonna teenijad, kes aitavad koolide tööd juhtida, ning peavad hea seisma eelkõige suhtumise, tasakaalu ja kaastunde tagamise eest haridusasutuses (National School Boards Association, 2024). Lisaks empaatilistele hoiakule ja suhtumisele, mida koolinõukogu liikmed peaksid oma igapäevatöös rakendama, nähakse aga hoopis probleemi selles, et koolinõukogud-hoolekogud on mõnes osariigis rohkem või vähem koolitamata. Leitakse, et koolinõukogu liikmed peavad professionaalset arenema kõigis riigikooli valdkondades, et nad saaksid teha kvaliteetseid otsuseid laste hariduse osas (Roberts & Sampson, 2011). Samas on osariike, kus nõutakse koolinõukogu liikmetelt kohustuslikus korras enda koolitamist ning osariike, kus on välja töötanud juhised inimestele, kes soovivad saada koolinõukogu liikmeks (potentsiaalsete kandidaatide teabetunnid jne) (National School Boards Association, 2024). Kokkuvõtvalt võib öelda, et rahvusvahelises teaduskirjandusest võib hoolekogude ja nõukogude tegevuse kohta leida kõige arvukamalt erinevaid juhtumiuuringuid, mis käsitlevad valdavalt põhiõiguste ja vabaduste tagamise eest võitlemist (turvalisus, rassiprobleemid, vähemuste õigused) ning hoolekogude-nõukogude omavahelisi konflikte ning nende lahendamise võimalusi (Angelle & Flood, 2021; Ihrke & Ford, 2016 jne). Põhiline koostöö vanemate ja kogukondadega toimub turvalise ja tervisliku koolikultuuri edendamiseks ning tunduvalt vähem on võimalik leida uuringuid, mis puudutavad koolinõukogu, meie mõistes hoolekogu, koolitamise teemat.

1.3 Osalemine hoolekogu töös kui võimalus osalusdemokraatias kaasa rääkida

Haridusasutuse hoolekogu töös osalemine annab aktiivsele kogukonna liikmele võimaluse osalusdemokraatias kaasa rääkida just haridusasutuse töökorralduse- ja arenguprotsessi suunamisel. Osalusdemokraatia eesmärk on kaasata kodanikke või kodanikuühiskonna osalejaid kohalikesse, piirkondlikesse või riiklikesse otsustusprotsessidesse, mis mõjutavad nende igapäevaelu (Euroopa Nõukogu, 2023). Seega võib väita, et osalusdemokraatia on üks tugevamaid relvi ja töövahendeid ka hoolekogu liikmele. Selleks, et kooli kontekstis aktiivselt

osaleda, vajab hoolekogu liige oma töö tegemiseks tõenduspõhiseid teadmisi valdkonna kohta, milles ta osaleb. Ka Eesti Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 (2021) rõhutab demokraatlike protsesside edendamist lastevanemate hulgas märkides ära, et toetava ja tulemuslikku õppimist soodustava keskkonna loomiseks on oluline, et õppeasutustes oleks väärtuspõhine, demokraatlik ja kõiki osapooli kaasav ning hoiakuid kujundav organisatsioonikultuur. Kooli juhtkond peaks püüdlema selle poole, et juhtida kooli võimalikult efektiivselt kõikide huvigruppide ootuste täitmise nimel (Türk et al., 2011).

Kui rääkida üldiselt osalusdemokraatial põhinevatest kooslustest Eesti haridusasutustes, jagunetakse autori hinnangul üldjuhul hoolekoguks (*school board*) ja järjest enam ka lapsevanemate koguks (*parents board*). Kui hoolekogu töötab eelkõige seaduse alusel ja piires, esindades võimalikult laiapõhjalisi ühiskondlikke huvigruppe (PGS, 2010), siis nii hoolekogu kui lastevanemate kogu võib anda suurele hulgale aktiivsetele koolikogukonna liikmetele võimaluse avatumas mitteformaalses õhkkonnas kooli arengule kaasa aidata ning kohalikku hariduselu rikastada (Valk & Ress, 2016). Kogukonna tasandil suhtekultuuri muutus ning reaalne võimalus otsustamise-vastutamise protsessis osaleda võimaldab kaasata hoolekogu töösse uusi aktiivseid lapsevanemaid (Eesti Lastevanemate Liit, 2023).

Hoolekogu liikmete vajadusi osalusdemokraatia protsessis kaasa rääkimiseks, pole Eestis just palju uuritud. Enamasti on uuritud haridusasutuse juhi ja kooli pidaja vaadet (Lauristin & Saar 2022; Türk et al., 2011). Vaid Hunt (2020) on oma magistr töö raames selgitanud välja, et hoolekogu liikmed tegelevad ise direktori soovitusel mõningal määral enda koolitamise ja väljaõppega: mõni direktor on soovitanud hoolekogu liikmetel tutvuda põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega, põhikooli riikliku õppekavaga, koolipidaja kehtestatud hoolekogu moodustamise korra ja töökorraga, Eesti Vabariigi haridusseadusega. Kuid näiteks Ameerika ühendriikide paljudes osariikides on koolinõukogu liikmetele koolitusnõuded (National School Boards Association, 2024): näiteks Pennsylvanias peab iga uus juhatuse liige koolinõukogusse valimisel osalema viietunnisel koolitusel ning koolinõukogu liikmeks tagasivalitud on kohustatud läbima kolm tundi koolitust.

Edukaks osalemiseks on niisiis vaja teadmisi ja oskusi. Nagu Hunt poolt 2020. aastal läbiviidud hoolekogude vajaduste uuringust selgus, siis üheski kohaliku omavalitsuse määruses ei olnud välja toodud nõuet või ettepanekut, kuidas hoolekogu liikmed saaksid koolitust või täiendavaid teadmisi hoolekogu töö efektiivsemaks korraldamiseks. Samuti pole

teada, millist abi ning toetust vajaksid hoolekogu liikmed, haridusjuhid ja kooli pidaja, et seadusest tulenevat kohustust lapse parimas huvis täita.

Eeltoodut arvesse võttes, võib pigem hetkel väita, et hoolekogude teadmised oma rollist ja ülesandest hariduselu korraldamisel, haridusasutuse arengu mõjutajana laste haridustee kujundamisel ja kaasaegse hariduse tagamisel, on kohati puudulikud ning Lauristini jt (2022) hinnangul on hoolekogud arenenud piirkonniti väga erinevalt.

1.4 Hoolekogu liikmete võimestamise vajadusest

Eestis on vanemahariduse võimaldamiseks loodud mitmeid sh riiklikke programme („Imelised aastad”, Gordoni perekool, jne), kuid hoolekogude koolitamisega ei tegele mitte ükski neist. Vanemaharidust defineeritakse kui õpiprotsessi, mille abil on võimalik areneda ning ennast lapsevanema rolliks ette valmistada (Trummal, 2022). Hoolekogu liikme rolliks ettevalmistust pakuvad Eestis mõned üksikud koolitajad, kuid on endiselt hoolekogusid, kes pole sellest võimalusest kuulnudki või pole selleks rahalisi vahendeid. Samas, hoolekogude liikmed võivad vahetuda peaaegu igal aastal ning koolitamist tuleks taas otsast alata.

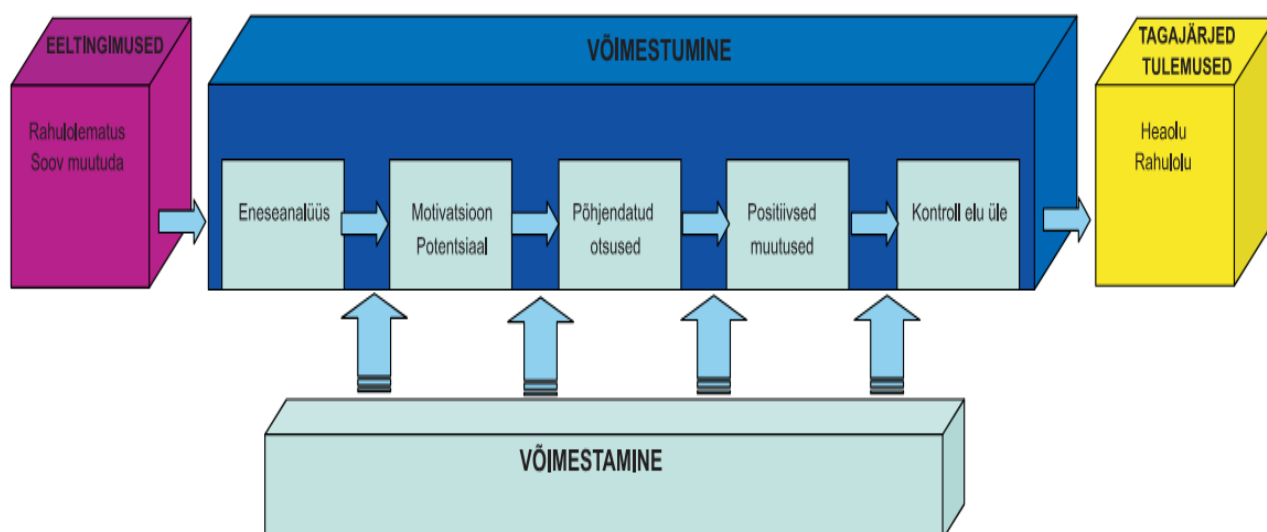
Võib öelda, et Eestis on hoolekogude koolitamise teemaga organisatsiooni tasemel tegelenud enim Eesti Lastevanemate Liit, kes alustas 2019. aastal tippkoolitajate- ja teadlaste ühistööna kümnekonna konsultandi väljaõpetamist just hoolekogude koolitajatena (Eesti Lastevanemate Liit, 2023). Projekti lõppedes selgus muuhulgas, et hoolekogu juhtimise kvaliteedi kõige olulisem eeldus on lapsevanemate (enamusena) ettevalmistamine enne kooli hoolekogusse valimist ning see viis uue ideeni luua ja koolitada nn vanematekogusid. Tõepoolest, on ka neid lapsevanemad, kes ei soovi osaleda hoolekogu töös, aga siiski sooviksid panustada oma aja ja oskustega (Valk & Ress, 2016).

Cloonan jt (2020) pidasid kodu-kooli seoste loomist üheks õpetamise oluliseks tugisambaks, samas leidsid ka nemad, et on vähe uuritud võimalusi, kuidas õppijad, õpetajad ja vanemad neid tegevusi korraldama peaks ja nendes osaleda saaks. Läbi hoolekogude võimestamise ja koolitamise haridusasutustes, oleks võimalik jõuda ka erinevate huvigruppideni, toetamaks kooli ja seeläbi õppijate arengut. Just läbi võimestamise, mitte lihtsalt toetamise. Toetus kui abi andmine (Oxford Learners Dictionaries, 2024) võib jääda antud kontekstis liialt väheseks, hoolekogusid tuleks võimestada, mis tähendab inimeste suutlikkuse kujundamist ja arendamist (Haridussõnastik, (s.a)).

Aro ja Puusepp (2007) leiavad mõisteanalüüsi tulemusena, et võimestamine on osa enesearengu protsessist, mille käigus toimuvad positiivsed muutused ning kasvab inimese

eneseteadlikkus, mis eeldab võimestajalt asjakohaste teadmiste ja oskuste olemasolu. St üldistatult, et läbi võimestamise saab toimuda võimestumine. Võimestumisel on samas väga lähedane seos muutuste ja muutuste juhtimise protsessidega, kus on tekkinud rahulolematust olukorraga või hoopis uus eesmärk ning sellest tulenevalt on tekkinud ühine soov olukorda parandada või muuta. Eesmärgid võivad olla aluseks tegevusele, mis on suunatud millegi eesmärgipärasele saavutamisele (Jahnsen et al., 2012). Nii eesmärgipärane muutuse juhtimine kui probleemilahendusprotsess vajavad edukaks läbimiseks võimestatust.

Joonis 1. Võimestumine, selle eeltingimused, tagajärjed ja tulemused (Aro & Puusepp, 2007).

Joonise nr 1 näitab, et võimestamise (altpoolt üles) kaudu võivad toimuda analüütilised protsessid, mis omakorda suurendavad motivatsiooni ning potentsiaali rahulolematust põhjustava olukorraga (soov muutuda) tegelema hakata. Sellele võiksid järgneda võimestatuse korral põhjendatud otsused, mis tagavad positiivsete muutuste kaudu kontrolli oma elu üle ehk võimestumise. Selline protsess võiks toimuda ka üldhariduskoolide hoolekogudega läbi motivatsiooni tõusu arendada oma teadmisi hoolekogu rollist ja üldistest haridussuundumustest Eestis. Hetkel võib veel väita, et hoolekogud ja koolikogukonnad laiemas mõistes on nüüdisaegse hariduse ja õpikäsituse rakendamisel suuresti kasutamata jäänud, kuid oluline ressurss.

2. ARENDUSUURING JUHENDMATERJALI KOOSTAMISEKS

Selles peatükis antakse ülevaade uuringu eesmärgist, uurimisküsimustest ja protsessi kirjeldusest. Uuringu kirjeldavas osas selgitatakse andmekogumise meetodeid, uuringu läbiviimise metoodikaid, eetilisi aspekte ja juhendmaterjali koostamise protsessi. Lisaks hinnatakse väljatöötatud rakendust ning tehakse kokkuvõtvad järeldused ja üldistused. Arendusuuringu lisana on toodud arendusuuringu käigus valminud Eesti üldhariduskoolide hoolekogudele mõeldud juhendmaterjal „Eesti üldhariduskoolide hoolekogude abimees“ (Lisa 7). Juhendmaterjal on mõeldud iseseisvaks õppimiseks, kuid materjali baasil on võimalik kooli pidajal või haridusjuhil koostada esitlus ning koolitus ise läbi viia.

Arendusuuring on sündinud praktilise vajaduse pinnalt, sest Eesti haridusasutuste hoolekogudel puudub kõigile lihtsal viisil esitatud ja vabavarana kättesaadav juhendmaterjal, mis oleks abiks põhikooli ja gümnaasiumiseadusest tulenevate ülesannete täitmiseks ja Haridusvaldkonna arengukava 2035 rakendamiseks hoolekogude kohustuste vaates. Käesoleva magistritöö raames koostatud juhendmaterjalis on õppijaks enamasti täiskasvanud üldhariduskooli hoolekogu liikmed, kellel võivad puududa eelteadmised hoolekogu töökorralduse ja kaasaegse hariduse teemadel. Käesoleva uuringu raames otsitakse vastuseid küsimustele, milliseid teadmisi ja oskusi vajavad ning peavad oluliseks hoolekogu liikmed oma töö tegemiseks, et kooli arendamisel osalusdemokraatia protsessis kaasa rääkida.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on arendusuuringu teel koostada vabavarana Eesti kõikidele üldhariduskoolide hoolekogude liikmetele juhendmaterjal nende töö toetamiseks ja võimestamiseks.

Töö eesmärgi täitmiseks püstitati kaks uurimisküsimust ja üks ülesanne.

1.uurimisküsimus: milliseid teadmisi ja oskusi vajab hoolekogu liige oma töö tegemiseks, et toetada õppija ja õpikeskkonna arengut?

2.uurimisküsimus: milline õppe- või juhendmaterjal toetaks hoolekogu liikme tööd?

Ülesanne: koostada juhendmaterjal üldhariduskoolide hoolekogudele.

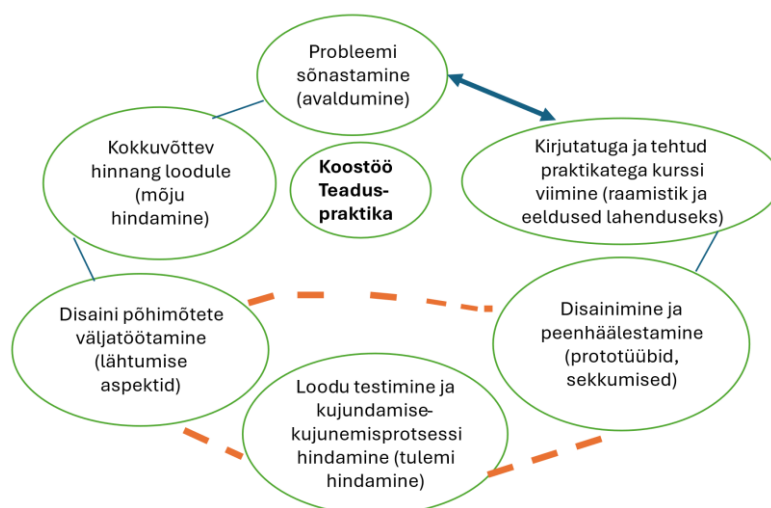
2.1 Arendusuuring ja selle etapid

Arendusuuring oma olemuselt on suunatud praktiliste probleemide lahendamisele, mille tulemuseks on teostatud lahendus, milleks võib olla keskkond, õppematerjal, koolistressi leevendav praktika vms. (Tinn, 2019). Arendusuuring (*design-based research*) on üks võimalik teadusuuringu liik, mille alusel praktilist, innovatsiooni loovat projekti teostada.

Uurimisprotsessi edenedes töötatakse välja sekkumised, testitakse neid ja hinnatakse (Euler, 2017). Arendusuuringud saavad alguse tavaliselt sidusrühmade lootusest saada parem olukord tulevikus (Easterday, 2018) ning seovad omavahel alati teaduse ja praktika (Euler, 2017).

Kuna ainult haridusasutuste hoolekogudele mõeldud toetavat ja võimestavat õppe- või juhendmaterjali Eestis koostatud ei ole, siis läbi arendusuuringu oli võimalik seda tõenduspõhiselt teha. Aluseks võtsin teadmise, et selleks, et arendusuuring oleks kvaliteetne, peab korduvalt toimuma uurimis- ja arendusprotsessis disaini arendamise, testimise, hindamise ja ümberkujundamise tsükkel (tagasisidestamine) (Euler, 2017), mida illustreerib joonis nr 2.

Joonis 2. Arendusuuringu faasid (autori kohandus Euler, 2017 põhjal).

Haridusreformide edendaja John Dewey on väitnud, et kõik teadmised peaksid põhinema lahutamatuks praktilisel, reaalse maailma kogemusel ning et sisukas uurimine ja õppimine saab tõeliselt toimuda ainult siis, kui õpilased tegelevad oma materjaliga vahetult või katsetamise teel (Pappas, 2023). Üldhariduskoolide hoolekogude liikmetel avaneb võimalus loodavat juhendmaterjali katsetada ja kasutada vahetult oma igapäevatoos ning sellist võimalust neile varem loodud ei ole. Arendusuuringuna loodav juhendmaterjal loob edaspidi hoolekogu liikmele võimaluse igal ajal (koduses keskkonnas, enne hoolekogu koosolekut, koosoleku ajal) materjali üle lugeda, sisaldades lisaks praktilistele tööprotsessidele (koosoleku läbiviimine, seadusandlus) ka suurel määral hoolekogu liikmele vajalikke teadmisi haridusvaldkonnast, vastavaid sõnaseletusi ning QR-koodiga varustatud

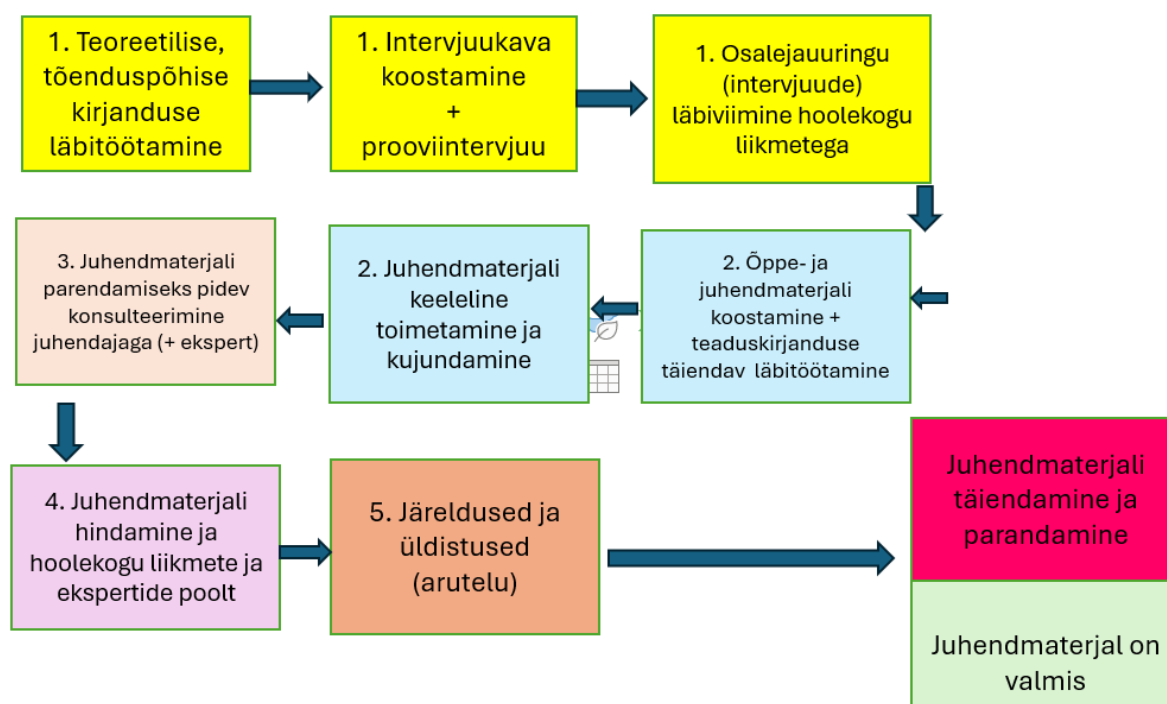
lisalugemist. Arendusuuringute kaheks põhiliseks eesmärgiks loetakse just uudsust ja kasulikkust (Edelson, 2002), mida taotlesin ka käesolevat arendusuuringut läbi viies.

2. 2 Protsessi kirjeldus

Arendusuuring koosneb mitmest etapist ja korduvatest tagasisidestamisega seotud tegevustest erinevate perioodide ja etappide jooksul. Toetun oma arendusuuringu läbiviimisel Tinni (2019) arendusuuringu komponentidele, mis kõige paremini sobitusid antud arendusuuringuga ning mis on lahti seletatud käesolevas protsessi kirjelduse peatükis.

Tinn (2019) eristab 5 arendusuuringu komponenti: 1. probleemi analüüs (vajaduse selgitamine), 2. disainiprotsess, 3. lahenduse rakendamine (vaheversioon või valmis rakendus), 4. rakenduse hindamine (tagasiside, analüüs), 5. järelused ja üldistused.

Joonis 3. Arendusuuringu komponendid (autori kohandus Tinn, 2019 põhjal)
käesoleva arendusuuringu etappide kaupa

1. Probleemi analüüs (vajaduse selgitamine).

Selleks, et haridusasutuse hoolekogu saaks teha oma tööd ehk täita seadusega talle pandud õigusi ja kohustusi, peaks hoolekogu liige, ka lihtliige (lapsevanem, kooli toetava organisatsiooni liige jne) omama laiemalt pilt sellest, mis on hoolekogu ülesanne ja millega tegeleb haridusasutus. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadust (2010), kirjeldab küll

üldhariduskoolide põhieesmärgid, nagu näiteks “Toetatakse õpilase vaimset, füüsilist, kõlblist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut” ja “Luuakse tingimused õpilase võimete tasakaalustatud arenguks ja eneseteostuseks ning teaduspõhise maailmapildi kujunemiseks”, kuid ei anna teadmist, mida selle all täpsemalt mõeldakse - see polegi seaduse ülesanne. Samuti sisaldab põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) mitmeid nüüdisaegse õpikäsituse (NÕK) termineid just põhikooli ülesannete kirjeldamisel (§ 4 lõige 2), nagu “eneserefleksioon”, “kriitiline mõtlemisvõime” jne, kuid siinkohal tuleb lugejal samuti otsida iseseisvalt lisaks seaduses väljatoodud terminite tähendused. Kui hoolekogu liige loeb iseseisvalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadust ja saab teada, et hoolekogu ülesanne on ühistegevus õppe ja kasvatuses suunamisel, planeerimisel ja jälgimisel ning õppeks ja kasvatuses paremate tingimuste loomisel (PGS, 2010), siis võib tekkida rohkem küsimusi, kui vastuseid, kuidas seda kõike teha ja planeerida.

Et hoolekogu saaks tõhusalt oma tööd teha, on vaja kursis olla ka kehtivate arengukavadega. Kõigepealt haridusasutuse enda arengukavaga, sealt edasi juba kohaliku omavalitsuse arengukavaga, aga ka riigiülese Eesti Haridusvaldkonna arengukavaga 2021-2035. Hoolekogu saab läbi nende dokumentide otsese sisendi ja teadmised, kuhu suunda Eesti haridus liigub ja kuidas hoolekogu liikmed saavad panustada just sellest arengudokumendist tulenevalt.

Eestis on olemas mõned võimalused hoolekogu teadlikkuse tõstmiseks, nt tasulised koolitused mitmelt erinevalt pakkuvalt, mida saavad tellida nii kool ise kui ka pidaja, aga seda juhul, kui on huvi ja rahaline valmisolek oma hoolekogusid toetada ja võimestada. Eesti Elukestva Õppe Strateegia (2016) üldesmärgiks on kõigile Eesti inimestele nende vajadustele ja võimetele vastavate õppimisvõimaluste loomine kogu elukaare jooksul, et tagada neile isiksusena väärrika eneseteostuse võimalused ühiskonnas, töö- ja pereelu. Kuigi üldjoontes on paranenud aastatega täiskasvanute ligipääs õppija huvidest ja võimetest lähtuvalt, tema arengut toetavale ja tööturu vajadustega arvestavale kvaliteetsele mitteformaalsele õppele (Haaristo, 2016), siis haridusasutuste hoolekogudel puudub riigi või kohaliku omavalitsuse poolt loodud adekvaatne, võimestav ja toetav õppe- või juhendmaterjal või koolitusprogramm, mis ühtlasi täidaks erinevate arengukavade eesmärgi (nt Eesti Elukestva Õppe strateegia, Haridusvaldkonna arengukava 2035). Selleks et hoolekogusid õppija toetamisel toetada ja võimestada leidsin, et on vaja luua hoolekogu liikmetele eneseteostamise võimalus, et hoolekogu liige saaks ennast haridusasutuse arengute suunamisel teostada võrdväärse partnerina koolijuhiga ja kooli pidajaga. Sellisel viisil on

võimalik toetada ka õppijat haridusasutuses ning täita paremini PGS-is ja arengukavades väljatoodud eesmärgid. Nii nagu põhjalikke uuringuid hoolekogude töökorralduse ja praktikate kohta Eestis on vähe (Hunt, 2020), siis sama vähe on hoolekogudele koostatud juhend- ja õppematerjale. Ka koolituse pakkujaid Eestis võib ühe käe sõrmedel üles lugeda. Idee, luua haridusasutuste hoolekogudele vabavarana kõigile kättesaadav juhendmaterjal tekkis olukorras, kus midagi veel polnud.

Tulenevalt minu töökogemusest kohalikus omavalitsuses, jäi järjest enam silma, et teatud piirkondade haridusasutuste hoolekogude vähenenud aktiivsus koolikogukonna arengut puudutavatel teemadel kaasarääkimises. Isiklik suhtlus näitas, et hoolekogu liikmed olid äärmiselt ebakindlad oma tegutsemisest rääkides, mis andis tunnistust kas ülimast tagasihoidlikkusest või teadmatuses oma töö tegeliku sisu osas. Kuna haridusasutuse hoolekogu on väga tähtis koostööpartner igale kooli pidajale, tekkis huvi ja vajadus selgitada välja, mida hoolekogu liikmed peavad oma töö sisuks ja mis võiks neid toetada selle rolli täitmisel. Magistritöö juhendajaga arutades sai selgeks, et selle mõtte teostamiseks sobis kõige paremini arendusuuring. Nendest teadmistest lähtuvalt mõtlesin läbi arendusuuringu esialgse kava (tegevused ja sekkumised). Sekkumised on välja töötatud läbi arendamise, testimise ja hindamise, et oleks võimalik arendusuuringu disainiprotsessi lõppedes viia läbi kokkuvõtlik hindamine (Euler, 2017). Kokkuvõtteks saab öelda, et juhendmaterjali loomise vajadus selgus nii teoreetilisest andmetest (Hunt, 2020; Lauristin & Saar 2022; Türk *et al.*, 2011) kui ka hiljem läbiviidud intervjuude põhjal.

Valim

Eesmärgiks oli leida valimisse küsitletavad sõltuvalt uurimiseesmärgist. Arendusuuringu sihipärane valim (Rämmer, 2014) koosneb Viljandi valla haridusasutuste hoolekogu liikmetest (3), kes olid nõus intervjuus osalema ning kahest eksperdist hilisemaks juhendmaterjali tagasisidestamiseks.

Konkreetses valimi puhul oli oluline, et praktikas osaleksid asjaomased sidusrühmad (Euler, 2017) ning seetõttu valisin uuritavad hoolekogu liikmed välja nende hulgast, kes olid populatsiooni kõige tüüpilisemaid esindajaid (pikaaegse hoolekogu kogemusega - 7 aastat (edaspidi #1), keskmise pikkusega hoolekogu kogemusega - 1,5 aastat (edaspidi #2) ning lühiajalise hoolekogu kogemusega - 3 kuud (edaspidi #3)). Uuritavad olid vanuses 35-55 eluaastat, nendest 2 olid naised ja üks mees. Intervjueeritavateks ei valinud ma teadlikult

haridusasutusega seotud inimesi (nt õpetajate esindaja, õppenõukogu esindaja), et oleks võimalik välja selgitada nende eelkõige nende hoolekogu liikmete teadmised ja vajadused, kes haridusasutuses ei tööta.

Ekspertidena juhendmaterjali kvaliteedi hindamiseks ja tagasisidestamiseks andsid kirjaliku nõusoleku hoolekogude koolitaja, Jüri Ginter (rakendussotsioloogia, PhD), kes on olnud ühe riigikooli, ühe munitsipaalkooli ja ühe lasteaia hoolekogu liige ning Katri Kütt (kasvatusteadused, MA), kes on pikaaegse haridusvaldkonna töökogemusega õppematerjalide koostaja ning olnud 2 aastat hoolekogu liige. Eksperdiintervjuud viidi läbi inimestega, kelle kogemused eksperdina on huvipakkuvad (Flick, 2006) ning tekstinäidete puhul ei ole eksperte nimeliselt välja toodud. Ekspertide leidmiseks uurisin, kes on Eestis kõige rohkem hoolekogude koolitamisega tegelenud ning kellel oleks ka vastav teadustaust. Teise eksperdi soovitas magistritöö juhendaja, pidades silmas just pädevusi haridusvaldkonnas ja kogemust hoolekogu liikmena.

Kandidaatidele helistasin esmalt telefoni teel, ekspertidega võtsin ühendust e- maili teel leppides kokku, kuidas käib edasine suhtlemine. Meili teel edastasin ka andmed uuringu kohta, nõusoleku vormi uuringus osalemiseks ning leppisin kokku osapooltele sobiva intervjuu aja. Intervjueeritavate konfidentsiaalsus ja anonüümsus tagati täielikult, et vastaja ja tema vastuste seostamine ei oleks võimalik (Hea teadustava, 2017). Lisaks informeeritud nõusoleku vormile (Lisa 1) saatsin osalejatele andmed arendusuuringu eesmärgi ja uurimisküsimuste kohta, et intervjueeritavad saaksid anda teadliku nõusoleku uuringus osalemiseks.

Andmekogumine

Magistritöö andmekogumise intervjuud viisin läbi ajavahemikus 02.11.2023 kuni 16.12.2023 ja tagasisidestavad osaleja- ja ekspertintervjuud vahemikus 01.04.2024 – 07.05.2024.

Andmekogumise meetodiks valisin poolstruktureeritud individuaalintervjuude (Harro-Loit *et al.*, 2014) läbiviimise, mille kaudu intervjuukava alusel (Lisa 3) ja avatud küsimuste esitamise teel selgitasin välja, millist juhendmaterjali vajab haridusasutuse hoolekogu liige, et olla võimestatud hoolekogu töös osalemiseks:

- intervjuu hoolekogude liikmetega koolitusvajaduse väljaselgitamiseks;
- intervjuu hoolekogude liikmetega juhendmaterjali tagasisidestamiseks ja analüüsimiseks;
- ekspertintervjuud juhendmaterjali parendamiseks ja täiendamiseks.

Iga intervjuu viisin läbi privaatset, intervjuueeritavale sobivas tempos. Prooviintervjuu küsimuste sobivuse tagamiseks (Virkus, 2016) viisin läbi 02.11.2023. a #1-ga, kes on pikaaegne hoolekogu liige. Prooviintervjuu kestis 1 tund ja 14 minutit ning sobis kasutamiseks ka põhiintervjuuna, kuna intervjuukavasse jäetud küsimused esinesid kõik ka prooviintervjuus. Pärast prooviintervjuu läbiviimist lühendasin ja täiustasin küsimusi sh aja kokkuhoiu vaatest lähtuvalt (selekteerisin välja küsimused, mis olulist lisaväärtust ei andnud või olid dubleerivad) ning see võimaldas ka prooviintervjuud kasutada põhiintervjuuna. Jätsin välja liigsed küsimused, näit.: *Kuivõrd lähevad teile korda riigis ja oma KOV-is toimuvad demokraatlikud protsessid jne.*

Taipamised kõikidest intervjuudest panin kirja uurijapäevikusse, mis aitas mõtteid struktureerida, selgitada ja kontseptualiseerida ning uurimisprotsessi dokumenteerida (Löfström, 2011). Uurijapäevik toetas ka reliaablust juhendmaterjali väljatöötamisel ning samuti minu eneserefleksiooni (leitav lisast 2). Uurijapäevikut kasutasin kogu protsessi jooksul.

Teine ja kolmas intervjuu kestsid vastavalt 44 minutit ja 29 minutit. Intervjuude alguses küsisin tuginedes Heale teadustavale (2017) luba salvestamiseks, intervjuueeritav kirjutas alla informeeritud nõusolekule uuringus osalemiseks ja isikuandmete töötlemiseks, kinnitasin üle konfidentsiaalsusnõuded, tutvustasin veelkord töö üldist eesmärki ning selgitasin, kuidas tulemusi edaspidi kasutatakse (Hea teadustava, 2017).

Kuna helisalvestist transkribeerisin käsitsi (Linno, 2020), kasutades indekseerivat transkribeerimist (Kalmus, *et al.*, 2015), siis alustuseks panin kirja üldised andmed intervjuu kohta: millal intervjuu toimus, kaua kestis, kes osalesid, taustaandmed osalejate kohta ning räägitu lühikokkuvõtte koos ajamärkega, millisel intervjuu hetkel sellel teemal räägiti. Intervjuud kuulasin erinevatel ajahetkedel kolmel korral ning igal korral täiendasin uuritavate poolt öeldud mõtteid, kui märkasin uusi nüansse, mis olid uurimuse eesmärgist tulenevalt olulised. Intervjuudest otsisin järjepidevalt uuritavate vajadusi, mille alusel luua sisu üldhariduskooli hoolekogudele mõeldud juhendmaterjalile. Tervikliku tunde saamiseks, tuleb teksti lugeda mitmeid kordi (Graneheim & Lundman, 2004). Intervjuud salvestasin turvalisuse ja konfidentsiaalsuse huvides parooliga kaitstud arvutisse.

Intervjuud transkribeerisin esialgu käsitsi ja hiljem Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituudi veebipõhise kõnetuvastuse keskkonnas (Alumäe ja Olev, 2022), et märgata uusi nüansse. Helifailid salvestasin Wordi-tekstifailideks, kasutades *Times New Roman* kirjatüüpi, tähe suurust 12p ja reavahe 1,5. Kokku viisin läbi kaheksa intervjuud.

Kõige pikem transkribeeritud intervjuu oli kakskümmend viis lehekülge ning kõige lühem neli lehekülge. Kokku sain sada nelikümmend kuus lehekülge transkribeeritud teksti.

Andmeanalüüs

Andmete analüüsimiseks kasutasin kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodit, mis võimaldab keskenduda teksti peamistele, tõenäolise vastuvõtu seisukohast olulistele tähendustele (Kalmus *et al.*, 2015). Intervjuudest saadud andmeid analüüsisin enne ja pärast juhendmaterjali valmimist.

Kuna intervjuueeritavatega kohtusin näost näkku, siis töötasin hiljem käsitsi avatud kodeerimise teel läbi saadud teksti ja edasi tuletasin peamised teksti iseloomustavad märksõnad, mis pärast esialgset kirjanemist rühmitasin loogilisse süsteemi (Lepik, *et al.*, 2014). Kvalitatiivse sisuanalüüsi eesmärgiks ei ole uuritavat teksti analüüsiühikute kaupa kodeerida ega koodide esinemissagedust määrata ning seetõttu ei kasutata kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul ranget, fikseeritud koodidega kodeerimisjuhendit ega mõõtmiskaalasid (Kalmus *et al.*, 2015). Küll aga valisin tekstist välja (tõstsin esile) lõike või lauseid, mis omasid uurimisküsimuste tõlgendamisel olulist mõtet juhendmaterjali koostamisel. Selleks kasutasin esmalt markeerimist värvidega ja hiljem numbrilist seostamist ühesuguste väljenditega, mille näitlikustamiseks vormistasin Wordi-dokumendina lisana 6. Usaldusvääruse tagamiseks korduvkodeerisin teksti, mille tulemusena selgusid kõige olulisemad koodid ning mõned ebaoluliseks tõlgendatud koodid kustutasin.

2. Disainiprotsess.

Juhendmaterjali koostamise põhimõtted

Disainiprotsessi võib üldistavalt nimetada kahe-etapiliseks: kõigepealt kogusin intervjuudest saadud informatsiooni teemade osas, mille kohta hoolekogu liige infot ja teadmisi vajab ning lisaks tuli uurida, kuidas täiskasvanud inimene õpib ja omandab, et seeläbi kujundada hoolekogudele mõeldud õppe- ja juhendmaterjali koostamise põhimõtted.

Disainiprotsessi I etapp

Disainiprotsessi I etapi kirjelduses annan ülevaate intervjuudest saadud tulemuste ehk juhendmaterjali sisendi kohta, mille kaudu saadud teadmise alusel kujundasid õppe- või juhendmaterjali toetamaks hoolekogu liikme tööd.

Selleks, et esmalt paremini mõista ja hinnata hoolekogude liikmete mõtteid, rolle ja vajadusi uurisin esmalt, millise näevad hoolekogu rolli küsitletavad ning mis on iga intervjuueeritava isiklik huvi hoolekogusse kuulumisel. Isiklikku huvi aluseks võttes mõistsin paremini, milline on intervjuueeritava nägemus oma tööst ning eesmärkidest hoolekogusse kuulumisel.

Hoolekogu rolli mõtestamisega jäid intervjuueeritavad mõnevõrra hätta. Kui kooli, ehk haridusasutuse roll leiti olevat suuresti *“Ühiskonnakõlbliku kodaniku kasvatamine”* (#1) või *“Kool peab õpetama eluks vajalikke oskusi, lisaks matemaatikale ja eesti keelele ka suhtlemist ja käitumist, mis on sama olulised oskused”*(#3), siis hoolekogu ülesandena nimetati muud. Näiteks toodi välja: *“Tavaline lapsevanem ootab hoolekogult, et hoolekogu seisaks kõikide laste eest ja „hoiaks pliitsit teravana“, et oleks kellegi poole pöörduda”* (#1) ja leiti ka, et *„Täpselt ei tea, mis on hoolekogu ülesanne, lihtsalt võimalus kaasa rääkida“* (#3). Kuigi kõik intervjuueeritavad hoolekogu liikmeid tundsid oma kogemusest lähtuvalt, et *“tal (hoolekogul - autori märkus) on formaalne roll – arvamuse avaldamine”* (#1), siis iseenda rolli ja eesmärgi osati paremini sõnastada. Näiteks leiti, et *„Lapsevanemate isiklik huvi hoolekogus osalemiseks on, et nende laps saaks koolist vajaliku“* (#1). Samas on hoolekoguga liitunud ka altruistlikumate eesmärkidega liikmeid, kes sõnastavad oma eesmärgi muuhulgas ühiskondlikust vaatest lähtuvalt: *Hoolekogusse kuulumise eesmärk on minul toetada õpetajaid, kes päevad tänapäeva koolis hakkama saama.* “ (#3). Intervjuueeritavate vastustes kajastus sageli hoolekogu lapsevanemast liikme eesmärgist tulenevalt kõigepealt oma lapse heaolu (*„Olen saavutanud oma eesmärgi hoolekogu liikmena, sest saan kaasa rääkida, olla kursis ja mul on tunne, et minu lapse koolitee on minu kontrolli all* (#1)). “ ja seejärel koolikeskkonna üldise turvalisuse teema *„Tahaks teada, mis võimalused oleksid minul, et kooli aidata, et poleks veipimist. Meil on palju veipimist. Sellepärast tulingi hoolekogusse.”*(#3).

Intervjuueeritavate poolt avaldatud mõtete ja arvamuste alusel, milline juhendmaterjal toetaks hoolekogu liikme tööd, selgus esimene osa, mida peaks juhendmaterjal kindlasti kajastama.

1. uurimisküsimus: milliseid teadmisi ja oskusi vajab hoolekogu liige oma töö tegemiseks, et toetada õppija ja õpikeskkonna arengut?

Pärast intervjuude läbiviimist kolme respondentidega selgus, et intervjuueeritud hoolekogu liikmed ei tea, milliseid teadmisi ja oskusi oleks neil hoolekogu liikmena vaja: *„Ma arvasin,*

et hoolekogus mult nõutakse midagi, antakse ülesandeid, aga tuleb lihtsalt kohal käia. Ma olen korduvalt öelnud ka, et ma ei tea, mida ma siin tegema pean.“ (#2) või „*Kuigi hoolekogu koosolekul võivad kõik vabalt rääkida, siiski ei oska liikmed tihti juurde küsida...*“ (#1).

Ilmnes ka, et on mitmeid praktilisi küsimusi, mida hoolekogu liikmeks olemise aja jooksul ei olnud intervjuueeritavad teada saanud. Näiteks: *“Kuidas mõista, mis on kooli toetav organisatsioon?”* või „*Hoolekogus küsitakse nt haridusprogrammide kohta, millest juttu või muutunud definitsioonide kohta*“ (#1), mis näitab, et hoolekogu liige vajab teadmisi kaasaegsete hariduskorralduse kohta, aga ka abi seaduse (PGS) tõlgendamisel. Teine intervjuueeritav tõi välja: *“Meil kõigil on hoolekogu tööst erinevad teadmised, sest liitume hoolekoguga erinevatel aegadel/aastatel”*, mis andis mulle uurijana teavet, et ei piisa, kui vaid aeg-ajalt hoolekogu liikmeid koolitada - seda on vajalik teha järjepidevalt, sest hoolekogu liikmeskond võib igal õppeaastal muutuda. Seega oli vajalik leida hoolekogu liikmete koolitamiseks universaalne, kõigile mõistetav vahend, näiteks sotsiaalkonstruktivistliku õpiteooria vaatest koostatud õppe- või juhendmaterjal, mille eelduseks on lugemisoskus. Haridussõnastiku kohaselt on sotsiaalkonstruktivistliku õpiteooria aluseks teadmiste omandamine, mis sõltub õppija sotsiaalsest taustast ja on aktiivse loometöö tulemus, mitte varem olemasoleva ja valmis reaalsuse avastamine (Haridussõnastik, (s.a)).

Samas tõid intervjuueeritavad välja ka, et vajadusel küsitakse selgitusi direktorilt: *“Kui kooli poolt kasutatakse sõnavara või termineid, mida liikmed ei tunne, siis üldjuhul me küsime direktorilt tähendust”* (#1). Samas täpsustati: *“Kuigi hoolekogu koosolekul võivad kõik vabalt rääkida, siiski ei oska liikmed tihti midagi juurde küsida”*(#1). Intervjuueeritavate vastustest selgus, et lisaks teadmistele ja oskustele, vajavad hoolekogu liikmed rohkem julgust, miks mitte ka just võimestamist, et ennast läbi hoolekogu tööprotsessi haridusvaldkonnaga rohkem kurssi viia: „*Lapsevanemad kardavad rumalaks jääda, kui küsivad ja loodavad, et keegi teine küsib*“. (#1). Hoolekogu liikme teadmiste, oskuste ja vajaduste osas toodi välja järgmist (#1): „*Ta (hoolekogu liige - autori märkus) peab aru saama, mille jaoks on hoolekogu, mis on KOV, mis on kool, mis on kooli pidaja ja milleks üldse on olemas riigiasutused, avalikud asutused ja aru saama riigi toimimisest üldiselt.*“

Kokkuvõtvalt võib öelda, et osalejaintervjuudest selgus, et küsitletavatel puudus suures osas arusaamine, milliseid teadmisi ja oskusi vajab hoolekogu liige oma töö tegemiseks, et toetada õppija ja õpikeskkonna arengut („*Viimane punkt hoolekogu päevakorras on alati „ettepanekud”, kuid mis ettepanekuid sa teed, kui sa ei tea, kas on mõtet ettepanekut teha, sest sa ei tunne süsteemi nii hästi.*“ (#1) ning uuritavad väljendasid soovi

saada koolitust või võimetekohast õppematerjali (intervjueeritavad #1, #2, #3), mis omakorda annab kindla teadmise, et hoolekogusid on vaja sobivat õppemeetodit kasutades koolitada ja võimestada.

2.uurimisküsimus: milline õppe- või juhendmaterjal toetaks hoolekogu liikme tööd?

Selleks, et juhendmaterjal koostada õppijast (täiskasvanud õppija, hoolekogu liige) lähtuvalt, said uuritavad avaldada arvamust, milline õppematerjal aitaks neil endil ja laiemalt kõikidel hoolekogu liikmetel, oma tööd teha. Intervjueeritavad tõid materjali sisu osas välja, et neid aitaksid teadmised „*Milliseid õppeprogramme on, kuidas rahad liiguvad - eelarve, mis on hoolekogu liikme kohustused ja ülesanded, saaks teada, mis ei ole hoolekogu teema*“ (#2), aga teada taheti ka „*Õppekavadest või sellest, kuidas õpetajad peaksid õpetama*“ (#3). Et enda volituste piire paremini hoomata, sooviti abi ka seaduste tundmisel: „*Seadusandlikust poolest ei tea midagi, nt kui palju võib rühmas lapsi olla jne.*“ (#1).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et uuritavad leidsid, et kõik hoolekogu liikmed peaksid omama teadmisi haridussüsteemi, haridusvaldkonna terminoloogia (õppekava, arenguveustus, sisehindamine jne), hoolekogu tööd reguleerivate seaduste ja kaasaegsete õppemeetodite kohta. Kuna väga täpselt ei osatud oma ootusi õppematerjalile kirjeldada, siis toodi üldistavalt välja: „*Info hoolekogu liikmele peab olema õiges formaadis ja lihtsalt kättesaadav, siis on hoolekogu liikmel ka sellest kasu.*“ (#1). Leiti, et õppematerjal peab olema nagu seletuskiri, mida oleks võimalik ilma koolitust läbimata lugeda: sisaldama jooniseid ja näiteid praktilisest elust.

Disainiprotsessi II etapp

Enne sihtrühmale õppe- või juhendmaterjali loomist, tuli minul kui uurijal teaduskirjanduse toel selgust saada, kuidas täiskasvanud inimene õpib ja omandab ning seeläbi kujundada juhendmaterjali koostamise põhimõtted.

Õppimise ja õpetamise protsessis on tähtis mõista, et inimesed on erinevad ja inimestel on erinevad ajud (Aru, 2018). Eggen ja Kauchak (2016) on õppimist defineeritud kui igasugust pikemaajalist muutust inimese teadmistes, oskustes või hoiakutes, mis on suhteliselt püsivad ning mis väljendub ka inimese käitumises läbi muutuse kogemise. Et edukalt õppida ja omandada, peab lisaks huvile, olema õppijal ka tahe. Tahtlik õppija püüab teadlikult omandada uut informatsiooni ja tahtlikult oma tähelepanu suunata õppematerjali läbitöötamisele (Krull, 2013). Kui võtta aluseks, et üldhariduskooli hoolekogu liige on enamasti lapsevanem, võime eeldada, et hoolekogu liige on eesmärgipärane tahtlik õppija, kes

võtab vastutuse ning seega on ta ka õppimisest ja omandamisest huvitatud. Ka intervjuudest hoolekogu liikmetega selgus, et hoolekogu töös osaletakse enamasti asjaolul, et toetada oma last ja kooli, kus laps õpib („*Osad lapsevanemad saavad hoolekogus osalemisest turvatunde, sellepärast, et osalemine annab võimaluse teemadega rohkem kursis olla, teada rohkem ja seeläbi tagada oma lapse heaolu* (#1)“). Oma laste arengukeskkonna nimel on vanemad reeglina valmis tavapärasest rohkem pingutama (Eesti Lastevanemate Liit, 2023).

Kui hästi midagi meelde jäetakse, sõltub sellest, milliste teiste teadmistega uus teadmine meie ajus haakub (Aru, 2018). Olles praktikuna juba tööpõllul (hoolekogus), on võimalik, et juhendmaterjali läbi töötades tekivad hoolekogu liikmel seosed kuuldu ja kogetu vahel, mis aitavad õpitavat materjali paremini mõista ja meelde jätta.

Õppematerjali saab üles ehitada ja õppijale arusaadavaks teha mitmel moel, erinevate meetoditega. „Õppemeetodite teadlikul valikul tasub arvesse võtta mitmeid tegureid: õppeprotsessi eesmärgid, õpiväljundid, aine ja üliõpilaste eripära, üliõpilaste kogemused meetodite kasutamisel, õpikeskkonna tingimused, õppejõu enda oskused ja kogemused meetodite kasutamisel, kasutada olevad ressursid.” (Karm, 2013). Knowlesi andragoogilise mudeli kohaselt tuleb täiskasvanud inimene õppima siis, kui tal tekib selleks vajadus, kui ta tahab teha oma tööd paremini või teha midagi täiesti uut, aga tal puuduvad selleks vastavad teadmised või oskused (Knowles, 1980, viidatud Jõgi, *et al.*, 2021). Koostatav juhendmaterjal võiks täita hoolekogu liikmel teadmiste ja oskuste lünka, sest kõigile kasutatavat juhendmaterjali pole siiani Eestis loodud. Veel tuli õppemeetodite valikul arvestada asjaoluga, et juhendmaterjal peab olema mõistetav ka hoolekogu liikmele, kes õppimisega igapäevaselt kokku ei puutu ning juhendmaterjali loomisel tuleb kasutada sihtgrupile sobivat õppemeetodit. Ka Ameerika õpetlane Lindeman on toonud välja, et täiskasvanuhariduses tuleb kasutada sellist õppimise tehnikat, mis sobib ühtviisi nii kolledži lõpetanule kui lihttöölisele (Lindeman, 1926, viidatud Jõgi, *et al.*, 2021).

Kuna plaanisin koostada universaalse õppe- ja juhendmaterjali, mida õppija peab saama paljuski üksi omandada (lugeda) ning lugemise ajal õpetaja õppijat abistada ning teemat läbi arutada ei saa, pidi materjal olema eluline ja rohkete näidetega varustatud, et hoolekogu liige tunneks, et tema huvi haridusteemade ja hoolekogus tegutsemise osas tõuseb („*Õppematerjal peaks sisaldama jooniseid ja näiteid praktilisest elust.*“ (#1))

Leidsin veel, et juhendmaterjal ei saa olla liiga pikk, keeruline ja väsitav, sest siis ka kõige pühendunum õppija võib omandada pealiskaudselt või jätta õppeprotsessi pooleli („*Hoolekogude õppematerjalis võiks olla palju näiteid, peaks olema lühike ja näidetega*“

(#3)). Oluline, et tegevus, mida tehakse, oleks õigeaegne, seotud mingisuguse ajaraamiga, et vajalikud andmed oleksid mõistliku kulu ja pingutusega kättesaadavad (Haaristo, 2016).

Õppematerjali koostamiseks sisendi saamise intervjuudest selgus, et enamikul hoolekogu liikmetel on kogemused (praktika) juba olemas, kuid puuduvad teoreetilised teadmised selle tõlgendamiseks. Kokkuvõtvalt leidsin, et õppe- ja juhendmaterjal peab looma seoseid õpitava, varem teada oleva ja oma elu vahel. Õppimise käigus arenevad õppija teadmised ja oskused ning muutuvad tema käitumine ja väärtushinnangud (Haridusvaldkonna arengukava..., 2021).

Intervjuude abil saadud hoolekogude liikmete vajaduste kaardistamise (sisendi) põhjal ning pidades silmas arendusuuringu eesmärki, lähtusin juhendmaterjali koostamisel põhikooli ja gümnaasiumiseaduses kirjeldatud hoolekogude ülesannetest, Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 eesmärkidest, teaduskirjandusest ning täiskasvanu õpet toetavatest õppematerjalidest. Loodud juhendmaterjal on suunatud tahtlikult õppivale eesmärgipärasele õppijale, mille lugemise tulemusena saab õppija lisateadmisi, muutub mõistetest arusaamine ja uute teadmiste pinnalt tekib julgus küsida ja uurida.

Eeltoodut arvesse võttes valmis juhendmaterjal, mille ülesehitus on järgmine:

Sisukord

Sissejuhatus

1. PEATÜKK. Millised seadused juhivad üldhariduskoolide hoolekogu tööd ja kuidas neid tõlgendada?
 - 1.1 Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus
 - 1.1.1 Hoolekogu arvamus
 - 1.1.2 Hoolekogu hinnang
 - 1.1.3 Hoolekogu nõusolek
 - 1.1.4 Teised seadusega hoolekogule pandud kohustused
2. PEATÜKK. Erinevad arengukavad näitavad eesmärki.
 - 2.1 Kohaliku omavalitsuse arengukava, hariduse arengukava ja kooli arengukava.
 - 2.2 Eesti Haridusvaldkonna arengukava 2021-2023.
3. PEATÜKK. Hoolekogu koosoleku läbiviimine - mida on oluline märgata ja tähele panna.
4. PEATÜKK. Koosloome ja võimalus osaleda osalusdemokraatias.

Kasutatud kirjandus

Lisalugemist

3. Lahenduse rakendamine (vaheversioon või valmis rakendus).

Hoolekogu tulemuslikkus sõltub hoolekogu pädevusest (Roberts & Sampson, 2011). Selleks, et õppe- ja juhendmaterjal toetaks hoolekogu pädevuste arengut ning õppijal tekiks materjaliga töötades mitmekülgne huvi õpitava objekti või sisu vastu (Krull, 2008 Herbarti õppetunni etappide idee järgi), selleks võimaldasin juhendmaterjali vaheversiooni kommenteerida lisaks töö juhendajale ka ühel ekspertidest. Eksperti ja juhendaja

tähelepanekutele tuginedes, arvestades täiskasvanud õppija eripära, viisin juhendmaterjali sisse muudatused, millest olulisemad on järgmised:

- 1) Vähendasin teksti mahtu 70-lt leheküljelt 50-le, jättes alles vaid konkreetsetelt hoolekogu puudutava osa (*„See haridusvaldkonna arengukava osa on liiga pikk. Teine peatükk tervikuna on liiga pikk. Mulle tundub, et siin peaksid tegema selgemaid valikuid.“*).
- 2) Kirjutasin teksti lihtsamini mõistetavaks juhendmaterjali sihtgrupist tulenevalt (*„Selle käsiraamatu sissejuhatus võiks rohkem olla suunatud lugejale- mis kasu saab potentsiaalne lugeja seda materjali lugedes.“*).
- 3) Lisasin täiendava kommentaari nõusoleku andmise kohta laste arvu suurendamiseks klassis (*„Mina soovitan sellisel juhul enne nõusoleku andmist analüüsida erinevaid lahendusi olukorra lahendamiseks nt uue klassi avamine, abiõpetaja lisamine klassi, õpetaja palga tõstmine seoses ülekoormusega jne.“*).
- 4) Vähendasin lapsevanema rolli kajastamist õppematerjalis ning keskendusin rohkem kõikide hoolekogus esindatud rühmade toetamisele.
- 5) Selgitasin mitmel pool täpsemalt üle, et erinevad koolipidajad võivad olla kehtestanud erinevad koosoleku pidamise protseduurilised reeglid (*“/.../“tuleks kuidagi rõhutada, et see võib igas hoolekogus olla erinev, näiteks pannes vastava teksti kaldkirja ja esimesel korral seda selgitada“*).
- 6) Lihtsustasin koosloome peatükki (*„Koosloome on väga hea mõte, kuid seda võiks lihtsamalt ja näidetega lahti seletada.“*).
- 7) Lisaks vähendasin kordusi, lühendasin lause pikkusi, kohendasin sõnastust, täiendasin teksti, lisasin viiteid ja korrastasin muid väiksemaid ebatäpsusi.

Juhendmaterjali kvaliteedi tagamiseks kasutasin järgmisi Dremljuga-Telk jt (2012) poolt kirjeldatud meetodeid:

- eneseanalüüs - kõikehõlmav, süstemaatiline tegevuste ja tulemuste (juhendmaterjali) ülevaatus (sh läbi uurijapäeviku, Lisa 2);
- võrdlusanalüüs - juhendmaterjali võrdlemine teiste sarnaste arendusuuringutega, eesmärgiga tuvastada eelised, aga eelkõige puudused võrreldes juba olemasolevatega;
- eksperthindamine - ekspertide hinnangute kogumine ja nendega arvestamine.

4. Rakenduse hindamine (tagasiside, analüüs).

Arendusuuringu üheks olulisemaks komponendiks oli rakenduse katsetamine (testimine) ja hindamine ning tagasiside kaudu loodu parendamine ja täiustamine. Testimine annab arendusuuringu läbiviijale tagasisidet rakendatud lahenduse õnnestumise ja teoreetiliste väidete paikapidavuse kohta (Easterday et al., 2018). Niimoodi on võimalik luua seoseid teadmiste loomise ja uuendusliku praktika vahel (Euler, 2017). Läbi rakenduse hindamise ja testimise, on võimalik aru saada, kas lõpptulemus (antud juhul õppe- ja juhendmaterjal) on saavutanud oma praktilised eesmärgid (Easterday et al., 2018).

Seetõttu koostas hindamiseks (tagasisideks) kaks küsimustikku (Lisad 4 ja 5) eelnevalt intervjueeritud hoolekogu liikmetele testimiseks ja katsetamiseks ning ekspertidele, kelle ülesanne oli hinnata juhendmaterjali kvaliteeti ning teha ettepanekuid parendamiseks. Küsimustiku koostamisel kombineerisin enda küsimusi ja raamatu „Aktiivõppemeetodid e-õppes“ (2012) väljatoodud kriteeriume hindamaks kursuse või materjali vastavust õppe-eesmärkidele. Kuna üks (#1) intervjueeritav ei saanud enam tagasisidet anda, siis valisin uuringu juhendmaterjali tagasisidestajaks teise pikaajase kogemusega (8-9 a) hoolekogu liikme, kes on edaspidi märgitud tekstis (#1a), taas sihipärase valimi (Rämmer, 2014) alusel.

I osa, hoolekogu liikmete tagasiside juhendmaterjalile

Hea hoolekogu liikmed tajuvad väljakutset ja võimalusi oma mõtteid laste huvides realiseerida ning soovivad saada paremat ülevaadet toimuvast (Ginter, 2016). Kokkuvõtvalt võib hoolekogu liikmetest intervjueeritavate tagasiside põhjal öelda, et kui ei ole olnud midagi, siis on väga lihtne tekitada uudsust või isegi vaimustust. Antud juhendmaterjal on loodud olukorras, kus üldhariduskoolide hoolekogu toetavaid ja võimestavaid terviklikke materjale ei ole Eestis veel olemas (innovatsioon) ning sellest võib tuleneda ka hoolekogu liikmete suur soov (huvi) veel rohkem teada saada. Veel saab üldistavalt võib öelda, et hoolekogu liikmete intervjuudest sain enamasti tõlgendamist võimaldavad vastused kõigile esitatud küsimustele.

Hoolekogude liikmetest vastajad leidsid juhendmaterjali tagasisidestades, et materjali pikkus neid ei häirinud: „*Tekst on pikk, aga samas ta oli hästi selline sisukas. Palju infot oli.*“ (#2). Seda, et hoolekogule mõeldud arendusuuringuna väljatöötatud õppe- ja juhendmaterjal on hoolekogu liikmeid toetav ja võimestav selgus ka intervjuude kokkuvõtetest:

- „Tundsin väga puudust teadmistest, polnud koolitust. Ka asutuse juht ei koolitanud hoolekogu endale partneriks.“ (#1a);
- „/.../ minul oli sellest palju kasu - hoog sees!“ (#3).

Lisaks kontrollisin uuringu läbiviijana hoolekogu liikmete esialgset võimestatust ja motiveeritust pärast juhendmaterjali lugemist ka läbi täiendavate küsimuste: „Millised teemad kõnetasid Teid kõige enam?“ ja „Millised muutused sooviksite uute teadmiste baasilt oma hoolekogus ellu viia või vähemalt algatada arutelu?“. Kohe juhendmaterjali lugemise järgselt intervjuud andes, olid hoolekogu liikmed väga motiveeritud tegutsema südamelähedastel teemadel: „Ma tahaks, mulle tundub, et teatud probleemide puhul ei teavitata lapsevanemat. Seda ma tahaks hakata sorkima.“ (#3) ning „Tahan uuesti algatada selle liikuma kutsuva kooli teema... ja selle KIVA teema/.../et mismoodi see meil toimib.“ (#2). Samas julgeti välja tuua ka mõtteid, mis hoolekogu igapäevatöösse otseselt ei puutu, kuid hoolekogu algatusena sobiksid laste silmaringi rikastama: „Võib-olla see vahetusüliõpilase teema -sellest on ka põgusalt räägitud, aga see on nagu jäänud...“ (#2). Võib isegi öelda, et juhendmaterjal pani mõtleme mitmetele valdkondadele, mida hoolekogu initsiatiivil eest vedada, kuid leiti, et siis peaks hoolekogu tihedamalt koos käima: „Tegelikult on väga palju teemasid, mida see hoolekogu võiks arutada, ma arvan. Siis peaks see (hoolekogu – autori märkus) iga kuu olema.“ (#2).

Üldistatult võib veel välja tuua, et hoolekogu liikmetest intervjuueeritavad juhendmaterjali parendamiseks väga palju ettepanekuid ei teinud. Leiti, et puudub pädevus tagasiside andmiseks: „Kuna ma pole mingi kirjutaja, siis ma arvan, et ma ei oska otsida seda kohta, mis võiks teistmoodi olla,“ (#3) ning „Ma arvan, et mul pole pädevust vastata, ma ei oska vastata sellele.“ (#2). Kui hoolekogu liige pole varem ühegi õppe- või juhendmaterjaliga kokku puutunud (/.../...see on põhimõtteliselt esimene abimaterjal, mis mina üldse olen lugenud (#2)), siis pole vastajal millegagi kogetut võrrelda. Seega toimub hoolekogu liikme kui täiskasvanu jaoks õppimine uue kogemuse põhjal, mille alusel alles luuakse uusi tähendusi ja adapteeritakse uusi tegutsemisviise (Pilli, 2005). Kuid pikaajalisema hoolekogu kogemusega intervjuueeritav tõi välja mitmeid võimalusi parendamiseks (#1a): „Osalusdemokraatia sobiks hästi sissejuhatuseks. See kõnetab.“ „Pigem ootaks juurde näiteid või lisamaterjali/.../millele on hoolekogu oma õla alla pannud ehk positiivseid näiteid ja häid praktikaid.“

Lapsed, pered, ja koolid on oma kogukonna jaoks väärtuslikud ressursid, kuid siiski on segadust ja lahkarmumisi selle üle, milliste tavade puhul kaasamine on oluline, kuidas kõik

õpetajad ja direktorid saavad võimaldada kõigil peredel hariduses partneritena osaleda (Pym 2023). Üldhariduskoolide hoolekogusid toetav ja võimastav juhendmaterjal loob selleks ühe, loodetavasti positiivse võimaluse ja julgustab hoolekogu liikmeid altpoolt ülespoole ise rohkem küsima ja aktiivsust üles näitama (olema võimestatud).

II osa, ekspertide tagasiside juhendmaterjalile

Juhendmaterjaliga tutvudes andsid eksperdid järgmise tagasiside küsimuste kaupa.

Kõige rohkem kasutasid eksperdid juhendmaterjali positiivseks iseloomustamiseks sõna „väärtuslik“ ja seda kolmel korral: *„Mille pärast ma olin kohutavalt tänulik, et sa oled lahti võtnud ettepaneku, arvamuse ja nõusoleku. Ma arvan, et see on üks selle materjali kõige väärtuslikumaid osasid.“* Aga leiti veel ka, et: *„Hariduse arengukava puhul mulle väga meeldis, et sa olid võtnud ta juppideks ja iga selle jupi järel öelnud, mida hoolekogu teha saab. Minu arust need olid nagu rosinad siin.“*

Küsimuse kohta, kas juhendmaterjali tekst on lugejatele **mahu poolest realistlikult omandatav**, andsid eksperdid mõnevõrra vastandlikke hinnangud. Leiti, et *„Lugejad on erinevad. Mõni ütleb, et liiga vähe, teisel tundus palju asju üleliigsed. Keskmist lugejat ei ole olemas.“*, aga ka, et: *„Minu arust võiks seda vähem olla. Keskmise hoolekogu liige ei ole nii huvitatud sellest tööst, et niimoodi süveneda.“*

Teksti keerukuse osas leiti üldjuhul, et lugejaid on palju erinevaid ja mida keegi arvab, on teadmata: *„Teksti keerukuse tase – lugejad on erinevad, need, kes ütlevad, et liiga primitiivne, neid palju ei ole, aga õnneks on sõnaseletusi olemas, aga kas inimesed viitsivad hakata neid vaatama, seda ma ei oska ennustada.“* ning leiti ka paraandamisvõimalusi: *„Aga siin on tekstis väga palju löike ja osasid, mis on väga hästi kirjutatud: mõnusalt ladusalt, lihtsas keeles, tähendus tuleb hästi välja ja siis on mingid teised kohad, mille puhul mõtled, et miks see üldse siin on.“*

Kui hoolekogude liikmed leidsid üldjuhul **teksti esitamise** juhendmaterjalis loogilise ja liigendatud olevat, siis eksperdid andsid muuhulgas järgnevaid soovitusi: *„Ei olnud igal pool seda loogilist seost. Et selgitus selle väite kohta, nad ei olnud kooskõlas, mis ei tõestanud ega põhjendanud seda, mida alguses öelda taheti.“* Samas leidsid mõlemad eksperdid, et vajalik oleks juhendmaterjali algust fokuseerida: *„Nüüd ma alustaksin sellest, mis on hoolekogu roll ja hoolekogu sõltub direktoriga koostööst. See võiks eespool olla. Siis ta (hoolekogu liige- autori märkus) hakkab juurde vaatama, kui ta saab aru, miks see vajalik on.“*

Kuna eesmärgiks oli koostada esimene ja praktilist hoolekogu tööd toetav ja võimestav juhendmaterjal, siis nii hoolekogu liikmete kui ekspertide hinnangut arvestades on see ka praeguses arendusuuringu staadiumis juba suuresti õnnestunud. Näiteks ekspertidest vastajad on öelnud: „*Isegi, kui jääb nii, nagu praegu on* (juhendmaterjal – autori märkus), *igal juhul on ta väärtuslik, sest enne seda oli tühjus.*“ ning „*Kindlasti toetas materjal eesmärki. Seda enam, et ma ei tea, et midagi taolist oleks praegu kättesaadav.*“ Positiivsele tagasisidele vaatamata, leidsid eksperdid, et veelgi väärtuslikuma sisendi saab olemasolevat juhendmaterjali parendades („*Kui see materjal saaks toimetatud – mul on väga palju sisulisi ettepanekuid - siis põhimõtteliselt on see väga hea materjal.*“). Seega tuleb juhendmaterjali vastavalt ekspertide ja hoolekogu liikmete tagasisidest lähtuvalt täiendada: mõnevõrra vähendada mahtu („*49 lehte, seda on liiga palju.*“), ühtlustada teksti erinevaid osasid („*Ma ütleks, et tekst on erinev. Ta ei ole ühtlaselt ühesugune, aga üldjoontes on ta ju päris hästi kirjutatud/.../ ehk siis teksti oleks vaja ühtlustada*“) ja leida üles mõningad pealkirja ja peatüki sisu erinevused („*Kuidas oleks paremini kooskõlas peatüki pealkiri ja selle sisu.*“).

Küsimusele, millised on Teie kui eksperdi ettepanekud õppematerjali parendamiseks, tehti mitmeid suuremaid või väiksemaid parandus- ja täiendusettepanekuid, mille tulemusena veel edaspidi materjali täiendatakse.

Juhendmaterjal koosneb 51 leheküljest, seda on keeleliselt toimetatud ja kolmel korral kujundatud. Väljatöötatud juhendmaterjal on kooskõlas ka Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 strateegilise eesmärgiga nr 2, kus soovitud olukord näeb ette, et aastaks 2035 osalevad senisest aktiivsemalt hariduses lapsevanemad, kohalik kogukond, tööandjad ja kodanikuühiskond.

5. Järeldused ja üldistused (toimiv lahendus, mudel). Arutelu.

Käesolevas alapeatükis tõlgendatakse **arutelu** kaudu saadud tulemusi uurimisküsimuste valgusel, seostatakse sissejuhatuses ja teoreetilises ülevaates toodud seisukohtadega ning peatutakse arendusuuringu tulemustel.

Nagu arendusuuringu kaudu kõikidelt respondentidelt saadud vastustele tuginedes selgus ja nagu Hunt (2020) on varasemalt välja toonud, siis haridusasutuste hoolekogude liikmetel on erinevad ja kohati puudulikud teadmised, milline ülesanne ja millised võimalused on hoolekogul haridusasutuse arengu mõjutajana laste haridustee kujundamisel ja heaolu tagamisel. Kuigi soovime, et hoolekogu liikmed suudaksid hoida kõrgeid haridusstandardeid, siis see eeldab suuresti hoolekogu liikmete pädevuste laiendamist, aga pädevuse laiendamine

eeldab aga hoolekogu liikmete informeerimist (Ginter, 2016). Samas võib öelda, et informeerimisest vaid ei piisa, vaja on koolitust või muul viisil hoolekogu liikmete teadmiste tõstmist ja võimestatust valdkondlikuks tegutsemiseks.

Teadmiste tõstmise vajadust tunnetavad ka hoolekogu liikmed ise, kes takerduvad oma arengus hoolekogu liikmena sageli julguse puudumise taha, st et ei julgeta küsida võõraste teemade kohta. Seepärast oskavadki hoolekogu liikmed natukene paremini lahti mõtestada, millist toetust ja abi, koolitust või juhendmaterjali oma töö korraldamiseks vajatakse. Ka Knowlesi õpiteooria kinnitab, et täiskasvanud on valmis õppima, kui nad kogevad vajadust saada midagi teada või olla võimelised tegutsema paremini oma elu teatud valdkonnas (Knowles, 1980, viidatud Jõgi, *et al.*, 2021). Käesolevast arendusuuringust selgus veel, et hoolekogu liikmetest lapsevanemad liituvad hoolekoguga just enamjaolt põhjusel, et läbi koolikeskkonna arendamise tagada oma lapsele turvaline ja kvaliteetset haridust andev koolikeskkond. Samas tuleb kindlasti ära märkida, et hoolekogu ei ole lastevanemate esinduskogu ja lapsevanemad saavad vajadusel panustada hoolekogu töösse läbi oma esindatuse või läbi vanematekogu (*parents board*). Vanematekogu tegevus on mitteformaalne ja annab võimaluse teha haridusasutuse jaoks midagi head koos teiste vanematega, kuid võimaldab kujundada ka laiemal ringil lastevanemate arvamuse (mandaadi), mida oma esindaja kaudu hoolekogus edasi anda. Vanematekogus osalemine annab võimaluse lastevanemadena informaalõppe kaudu ka elukestvas õppes ja kodanikuõppes osaleda.

Ka kooli pidaja peab järjest rohkem hoidma kätt pulsil, et haridusasutused tegutseksid ka hoolekogude töö võtmes seadustele ja arengudokumentidele vastavalt ning haridusasutusega seotud inimesi järjepidevalt koolitama (hoolekogude liikmeid). Hetkel tegutseb osa haridusasutusi killustatult - koolitades küll kooli personali erinevates haridusega seotud valdkondades, hoolekogude koolitusvajaduse fookust omamata. Ühe võimalusena võiks kooli pidaja luua oma haridusasutuste ülese koolitusspetsialisti ametikoha, kes saaks hea seista selle eest, et tellida mitmele koolile korraga koolitusi kohapeale, jälgida, et ei toimuks koolituste dubleerimist haridusasutuste lõikes ning koolitada ka hoolekogusid. Näiteks igal aastal novembris-detsembris, kui hoolekogudesse uued liikmed kinnitatud saavad. Lisaks eraldi hoolekogudele mõeldud juhendmaterjalile, võiks olla igal koolipidajal esimese klassi õpilasele septembris koju kaasa anda midagi ka lapsevanematele. Tartu linn on juba 2016 aastal üllitanud paljulehelise brošüüri „Rõõmuga kooli! - kodu ja kooli koostöö käsiraamat“ (Valk & Ress, 2016), mis kirjeldab, millist koostööd soovitakse lapsevanematega haridusasutuse tasandil teha ning innustab koosloomele, sh tutvustab osalemisvõimalusi

vanematekogus. Ka teaduskirjandusest leiab tõenduspõhiseid andmeid, et lapse õppeedukuse peamisteks mõõtmeteks peetakse kodu- ja koolimaailma ühendamise võimalusi, mis väljenduvad õpetajate ja vanemate koostöises tegutsemises (Cloonan et al., 2020).

Hoolekogu liikmed leidsid vastuseks küsimusele, milline õppe- või juhendmaterjal toetaks neid oma töös, et kõige rohkem vajatakse teadmisi seadusandluse, hariduselu korraldamise, eelarvestuse, sisehindamise ja õpetamise kohta, millest ka juhendmaterjalis juttu tuleb. Samas, vast kõige olulisemaks näitajaks arendusuuringu puhul on kindlasti asjaolu, et hoolekogu liikmed tõdesid, et koostatud juhendmaterjal on hoolekogu liiget toetav ja võimestav ning arendusuuringus osalenud hoolekogu liikmed tunnistasid vajadust ja huvi õppe- või juhendmaterjali järele. Samas võib huvitava asjaoluna välja tuua, et kui üldjuhul võiks eeldada, et liiga pikka juhendmaterjali lugemiseks pole oma töö ja eraelu kõrvalt hoolekogu liikmel valmisolekut, siis oli ka teisitimõtlejaid: „*Õppematerjal ei saaks väga lühike olla, näiteid võiks olla.*“ (#2), mis kõneleb pigem hoolekogu liikme isiklikust huvist ja kasust, mida ta saab õppimisega rahuldada ning mis omakorda kinnitab täiskasvanuhariduse eestvedajate, Knowlesi ja Lindemanni poolt loodud motivatsiooniteooriaid täiskasvanute õppimisest (Knowles, 1980, Lindeman, 1926, viidatud Jõgi, et al., 2021).

Lisaks hoolekogudele, on vaja ka üldhariduskoolide õpilastele tutvustada haridusvaldkonna arengukava, alustada võiks õpilasesindusest ja noortevolikogust. Õppijad on rohkem motiveeritud, kui nad teavad ja saavad aru, milleks koolis midagi tehakse ja millist kasu nemad sellest saavad. Siit võib edasi areneda soov õppida, mis omakorda tagab koolirahu ja õpirõõmu, mis on ka üks haridusvaldkonna arengukava eesmärkidest (Haridusvaldkonna arengukava..., 2021).

Urija vaatest tuleb olulise tulemusena välja tuua ka asjaolu, et kõik intervjuueeritavad - nii hoolekogu liikmed kui eksperdid - olid korduvalt valmis koostööks: algul sisendi andmisel ja pärast tagasisidestamisel. Intervjuud olid tajutavalt rõõmsad ja arutelud elavad, mis võib tähendada seda, et teema läheb korda kõigile, kes hoolekogu tööga kokku puutuvad. Samuti avaldasid mõlemad eksperdid arvamust, et sooviksid võimalusel juhendmaterjali kohe hoolekogule edastada või kasutada materjali oma koolitustel.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et toetatud ja võimestatud hoolekogu võiksid iseloomustada järgmised märksõnad: loovus, sõbralikkus, koostöö direktori ja vanematekoguga ning oma huvigrupi teadlik ja eesmärgistatud esindamine. Kui hoolekogu liikmetel on piisavalt informatsiooni ja teadmisi, siis julgetakse küsida rohkem „miks?“- küsimusi, analüüsida informatsiooni ja teha sisulist tööd hoolekogus. Juhendmaterjal täidab oma eesmärgi, kui

õppijad saavutavad iseseisvalt püsivad teadmised. Vaid nii saab võimestada täiskasvanud õppijat, hoolekogu liiget (sh lapsevanemat). Samas, hoolekogu liikme õppimine ei pea olema individuaalne tegevus. Tuginedes koostatud õppematerjalile on võimalik ettevõtliku hoolekogu esimehe või lihtliikme algatusel lugeda koos olulisi lõike ja püüda neid mõtestada. Samuti on võimalik tekitada hoolekogu juurde õpiring, kus igal koosolekul, näiteks pool tundi kuni tund, vesteldakse nüüdisaegse hariduse teemal või arutatakse loetud raamatu sisu kaasavast haridusest. Nimetatud tegevused annavad juhendmaterjalile vaid lisaväärtust juurde ja laiendavad kasutusvõimalusi.

Koostatud õppematerjali väärtuseks võiks olla hoolekogu liikmel teadmiste ja oskuste lünga täitmine, sest kõigile kasutatavat ja vabavarana kättesaadavat terviklikku õppe- ja juhendmaterjali pole siiani Eestis loodud ning juba seeläbi on juhendmaterjalil **praktiline ja innovaatiline väärtus**. Juhendmaterjal saadetakse pärast magistritöö edukat kaitsmist kõigile haridusasutuste hoolekogudele.

Töö piirangud ja soovitused edaspidisteks

Igal töö, ettevõtmisel, analüüsil ja seadusel on oma **piirangud**. Vaid neid piiranguid teades ja tundes, vajadusel ennetades ning uuesti katsetades, saame tõenduspõhise tulemuse.

Võimalikud piirangud magistritöö eesmärgi täitmisel:

- 1.1 Vastavalt arendusuuringu autori positsioonile kohalikus omavalitsuses, mille koolide hoolekogude liikmeid küsitleti, võisid intervjuueeritavad anda soovist meeldida või hästi läbi saada liialt positiivse hinnangu väljatöötatud juhendmaterjalile.
- 1.2 Valimi suurus. Intervjuu valimisse oleks võinud kuuluda ka koolide direktorid, et saada laiapõhjalisemat informatsiooni ja teadmist, mida haridusasutuse juht ootab hoolekogu liikmelt ning millised teadmised ja oskused võiksid ja peaksid hoolekogul olema koolijuhi vaatest.
- 1.3 Mõnevõrra on arendusuuringu piiranguks kindlasti asjaolu, et hoolekogude võimestamiseks valiti just juhendmaterjali koostamine üldhariduskoolide hoolekogudele, mis eeldab hoolekogu liikmelt palju iseseisvat tööd ja lugemist. Samas annab metoodikana lugemiseks mõeldud õppevara võimaluse olemasoleva baasil töötada välja minikoolitus või videoloeng.

Edaspidised **soovitused** asjaomastele huvigruppidele:

- Juhendmaterjali võiks veelkord täiendada vastavalt ekspertide soovitustele.

- Intervjuu käigus jõudis respondent #1 tõdemuseni, et hoolekogusid tuleb kindlasti lisaks koolitada, sest vastasel juhul *“hoolekogu liikmed võivad vahel minna kurjaks, kui nad oma rollist aru ei saa”* ja siis lõpeb hoolekogu liikme huvi ja tahe koostööd teha.
- Eestis võiks hoolekogu liikmetele olema välja töötatud lihtne ja sõbralik eetikakoodeks, et hoolekogu liige mõtleks eelnevalt, mis on hoolekogu ülesanne ning et ei tekiks olukorda, kus hoolekogusse on sattunud inimesed, kes soovivad hakata direktori ja õpetajate järel nuhkima, teostada oma võimuiha, rahuldada uudishimu või peletada igavust (Ginter, 2016). Soov hoolekogus ennast teostada peaks olema juhitud pigem eesmärgist koolikogukonda parendada ja innovaatsiliselt arendada.
- Juhendmaterjali kasutamist saab edasi arendada töötades välja sellel baseeruva lühikoolituse (esitluse vormis), mis võiks samuti olla kõigile hoolekogu liikmetele, koolipidajatele ja haridusjuhtidele vabavarana kättesaadav või ka veebis kuulatava/jälgitava loengu, mida koos vaadata ja analüüsida.

Põhikooli ja gümnaasiumiseaduse kohaselt on üldhariduskoolide hoolekogudele antud ambitsioonikad ülesanded ühistegevuseks õppe ja kasvatuse suunamisel, planeerimisel ja jälgimisel ning õppeks ja kasvatuseks paremate tingimuste loomisel arvestamata asjaoluga, et hoolekogudesse kuulub liikmeid väga erinevatest sotsiaalsetest gruppidest, kes ei pruugi olla teadlikud oma rollist hoolekogus ega kaasaegse hariduse sisust. Ühiskonnas, kus enne kohustuse andmist peaks eelnema koolitus või mõni muu võimalus viia ennast teemadega kurssi, puudus vastav õppe- ja juhendmaterjal, mis käesoleva magistritöö tulemusena läbi arendusuuringu koostati. Juhendmaterjali loomiseks andsid intervjuude ja kvalitatiivse sisuanalüüsi kaudu sisendi hoolekogude liikmed ja eksperdid.

Arendusuuringu tulemusena valmis 51-leheküljeline juhendmaterjal „Eesti üldhariduskoolide hoolekogude abimees“, mis on innovaatsiline, sest üldhariduskoolide hoolekogu toetavaid ja võimestavaid terviklikke materjale ei ole Eestis veel koostatud ning juhendmaterjali kohta on uuringus osalenud hoolekogu liikmed ja eksperdid väljendanud toetust ja tänuikkust.

Tänuõnad

Täna kõiki Intervjuude kaudu panustajaid ning eksperte, Katri Kütti ja Jüri Ginterit, kes olid nõus osalema minu arendusuuringus panustades oma väärtuslikku aega, mõtteid ja kogemusi. Täna südamest oma magistritöö juhendajat Mari Karmi, kes luges mitmeid kordi nii minu juhendmaterjali kui magistritööd ning andis väga konkreetset tagasisidet ja lasi mul ise lahendusi otsida. Konstruktivse korduva tagasiside andmise eest täna Tartu Ülikoolist veel programmijuht Pihel Hunti ning nooremlektor ja peaspetsialist Maria Jürimäed. Sügav kummardus ja tänu Eesti filoloog Kristi Ilvesele juhendmaterjali keelelise toimetamise eest ning graafilisele disainerile Küllike Pihlapile juhendmaterjali kujundamise eest. Lisaks täna veel oma perekonda: lapsi, kes aitasid kokata ja koristada, ning oma abikaasat, kes on alati enesearengut ja õppimist toetanud.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.
Irma Väre /allkirjastatud digitaalselt/15.05.2024.

Teavitatud nõusolek

Mina, Irma Väre (sünnikuupäev 31.07.1977):

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Juhendmaterjali koostamine üldhariduskoolide hoolekogude töö toetamiseks ja võimestamiseks“, mille juhendaja on Mari Karm
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Kasutatud kirjandus

- Angelle, P., Flood, L. (2022). Of School Boards and Superintendents. *Journal of Cases in Educational Leadership*, 25(1), 45-60.
journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/15554589211034551
- Aru, J. (2018). Kuidas aju õpib? [video]. <https://vimeo.com/289749373>
- Aro, I., Puusepp, K. (2007). Võimestumine, selle eeltingimused ja tagajärjed/tulemused. *Eesti Arst*, 86 (10), 736–743.
- Cloonan, A., Hutchison, K., Paatsch, L. (2020). Reshaping home–school connections in the digital age: Challenges for teachers and parents. *E-Learning and Digital Media*, 17(2), 167–182. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2042753019899527>
- Dremljuga-Telk, M., Koitla, E., Kusmin, M., kusnets, K., Pilt, L., Plank, T., Varendi, M., Villems, A (2012). *Juhend kvaliteetse e-kursuse loomiseks*. Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus e-Õppe Arenduskeskus.
- Easterday, M., Daniel G.-R., Lewis & Gerber, E.-M., (2018). The logic of design research. *Learning: Research and Practice*, 4:2, 131-160.
<https://doi.org/10.1080/23735082.2017.1286367>
- Eesti Lastevanemate Liit (2023). *Hoolekogude jõustamine*. <https://www.laps.ee/erasmus/>
- Eesti Keele Instituut. Haridussõnastik.
<https://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=v%C3%B5imestamine&F=M&C06=et>
- Edelson, D. C. (2002). Design Research:What We Learn When We Engage in Design. *The Journal of the Learning Sciences*, 11(1), 105–121.
<https://www.cs.uic.edu/~i523/edelson.pdf>
- Eggen, P., Kautchak, D. (2016). *Educational psychology: windows of classrooms*. Pearson Education.

https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781292107578_A26551095/preview-9781292107578_A26551095.pdf

Euler, D. (2017). Design principles as bridge between scientific knowledge production and practice design. *EDeR - Educational Design Research*, 1(1), 1-15.

<https://journals.sub.uni-hamburg.de/EDeR/article/view/1024/950>

Euroopa Nõukogu (2023). *About participatory democracy*.

<https://www.coe.int/en/web/participatory-democracy/about-participatory-democracy>

Ford, M.R., & Ihrke, D.M. (2016). Board conflict and public performance on urban and nonurban boards: evidence from a national sample of school board members. *Journal of Urban Affairs*, 39 (1), 108-121.

Flick, U. (2023). An introduction to qualitative research (7rd ed.). *SAGE Publications*.

<https://us.sagepub.com/en-us/nam/an-introduction-to-qualitative-research/book278983#preview>

Ginter, J. (2016). Hea hoolekogu ühendab. Sutrop, M., Toming H., Könnusaar, T. *Hea Kooli käsiraamat* (lk 178-199). Tartu Ülikooli eetikakeskus.

Graneheim, U. H., Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105–112.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0260691703001515>

Haaristo, Hanna-Stella (2016). *Eesti elukestva õppe strateegia 2020 tulemusraamistiku analüüs*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035.

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/1._haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_11.11.21.pdf

Haridus- ja Teadusministeerium (2020). Eesti elukestva õppe strateegia 2020.

<https://vana.hm.ee/et/elukestva-oppe-strateegia-2020>

Haridus- ja Teadusministeerium (2017). Õpikäsitusest ja selle muutumisest.

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/har_min_broshyyr_12lk_est_veebi.pdf

Haridussõnastik (s.a).

<https://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=%C3%BCldp%C3%A4devus>

Harro-Loit, H., Kello, K., Lepik, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014). *Intervjuu.*

Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/intervjuu>

Tartu Ülikooli eetikakeskus (2017). *Hea teadustava.*

https://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/hea_teadustava_trukis.pdf

Hunt, R. (2020). *Põhikooli hoolekogu roll haridusasutuse eestvedamisel ja selle arengus.*

Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/>

Jahnsen, H., Nordahl, T., Støen, J., Tinnesand, T., (2012). *LP-mudel. Õppekeskkond ja*

pedagoogiline analüüs. Tartu Linnavalitsuse haridusosakond ja Inga Kukk (2016).

<https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:283366/253858/page/1>

Jõgi, L., Lõhmus, M., Märja, T. (2021). *Andragoogika. Raamat täiskasvanute õppimisest ja*

õpetamisest. Tartu: Kirjastus ATLEX.

Kalmus, V., Masso, A., Linno, M., (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs. Sotsiaalse analüüsi*

meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Karm, M. (2013). *Õppemeetodid kõrgkoolis.* Sihtasutus Archimedes.

https://sisu.ut.ee/sites/default/files/metoodika/files/oppemeetodid_mari_karm.pdf

Karm, M., Marandi, T., Pilli, E., Pilt, L., Poom-Valickis, K. (Koost). (2012).

„Aktiivõppemeetodid e-õppes“. Kontrollküsimused õppijate lugemismaterjali

hindamiseks <https://sisu.ut.ee/aktiivope/avaleht>

Koolieelse lasteasutuse seadus (1999). *Riigi Teataja I* 1999, 27, 382.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018006>

Knowles, M. S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. Englewood Cliffs: Prentice Hall/Cambridge.

Krull, E. (2008). Õppetunni mudelite rakendamise. *Haridus (11-12)*, 1-8.

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/380537e7-f2f5-47c6-b8a4-3d3eba7fd9af/content>

Lepik, K., Masso, A., Salvet, S. (2014). *Kvalitatiivse analüüsi tarkvara*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivse-analyysi-tarkvara/>

Lindeman, E. C. (1926). *The Meaning of Adult Education*. New York: New Republic. (2nd ed.). Harvest House.

Lauristin, M., Saar, M. (2022). *Koolijuhtide ja koolipidajate küsitluse tulemused*. Eesti Haridusfoorum.

https://haridusfoorum.ee/images/2022/Koolijuhtide_ja_koolipidajate_ksitluse_kokkuvete.pdf

Linno, M. (2020). *Transkribeerimine. Kvalitatiivsed uurimismeetodid sotsiaalteadustes*. <https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/transkribeerimine>

Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Programm Eduko. Euroopa Sotsiaalfond. <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:103280/107855/page/1>

National School Boards Association (2023). <https://www.nsba.org/>

Panza, M., (2023). *The True ABCs of School Board Service*. National School Boards Association. <https://www.nsba.org/ASBJ/2023/august/the-true-abcs-of-school-board-service>

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010). *Riigi Teataja I*, 2010, 74. <https://www.riigiteataja.ee>

National School Boards Association (2023). *Educational Equity for Rural Students: Out of the Pandemic, but Still Out of the Loop*. <https://nsba.org/-/media/CPE-Report-School-Safety-and-Mental-Health-of-Rural-Students.pdf?la=en&hash=C8029AFA1A546E17FA3B67DA0CC1C55083668813>

Oxford Learners Dictionaries (2024). *Support*. https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/support_1?q=support

Pappas, C. (2023). *John Dewey's Theory: Reforming Education Through Experiential Learning*. eLearning Industry. <https://elearningindustry.com/john-dewey-s-theory-reforming-education-through-experiential-learning>

Pilli, E. (2005). Täiskasvanu õppimine. Jõgi, L., Ristolainen, T. (Koost). *Õppimine ja õpetamine avatud ülikoolis* (lk 63-80). Tartu Ülikooli Kirjastus.

Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus (2010). *Riigi Teataja I 2010, 41, 240*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015015>

Pym, A., (2023). Exploring translation theories. *Routledge, 2023. I*. https://www.researchgate.net/publication/370146747_Exploring_Translation_Theories_Third_edition

Risku, M., Kanervio, P. & Pulkkinen, S. (2014). School Boards in Finland. In L. Moos & J. Paulsen (Toim.) *School Boards in the Governance Process. Springer International Publishing, 31-48*. <https://www.haller.ee/blogi/wp-content/uploads/2016/01/soome-kooli-hoolekogu1.pdf>

Roberts, K.L., Sampson, P. M. (2011). School board member professional development and effects on student achievement. *International Journal of Educational Management*. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/09513541111172108/full/html>

Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/valimid>

- Tinn, M. (2019). *Kvalitatiivsed meetodid uurimistöös*. Tallinna Ülikool. <https://etag.ee/wp-content/uploads/2022/08/Kvalitatiivsed-meetodid-uurimistoos.pdf>
- Trummal, A. (2022). *Avaliku sektori esindajate hinnangud vanemluse valdkonnale*. Tervise Arengu Instituut. https://tai.ee/sites/default/files/2022-02/Avaliku%20sektori%20esindajate%20hinnangud%20vanelmuse%20valdkonnale_01.2022.pdf
- Türk, K., Haldma, T., Kukemelk, H., Ploom, K., Irs, R., & Pukkonen, L. (2011). *Üldharidus- ja kutsekoolide tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid*. Tartu Ülikool, Haridus- ja Teadusministeerium. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/40932>
- Valk, A., & Ress, K. (2016). *Rõõmuga kooli: kodu ja kooli koostöö käsiraamat*. Tartu: Tartu Linnavalitsuse haridusosakond. <https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/roomugakooli.pdf>
- Virkus, S., (2016). *Intervjuu kavandamine ja läbiviimine. Intervjuu, vaatus, sisuanalüüs*. Tallinna Ülikool. https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/intervjuu_kavandamine_ja_labiivimine.html

LISAD

Lisa 1 Isikuandmete töötlemise nõusoleku vorm

INFORMEERITUD NÕUSOLEK UURINGUS OSALEMISEKS JA ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISEKS

Uuringu tutvustus: Eesmärgiks on magistritöö osana koostada vabavarana igale täiskasvanule lihtsalt mõistetav/loetav/jälgitav/rakendatav õppematerjal, mida saavad kasutada kõik koolipidajad, haridusjuhid ja eelkõige hoolekogud oma töö korraldamiseks ja teadmiste omandamiseks ning mis ühtlasi aitab hoolekogu liikmetel (enamasti lapsevanematel, aga ka õpetajatel ja kooli pidaja esindajal) mõista oma rolli hoolekogus ja kaasaegse hariduse sisu.

Selleks, et eesmärki täita, tuleb välja selgitada, milliseid oskusi ja teadmisi vajavad hoolekogu liikmed, haridusasutuse juht ja ka kooli pidaja selleks, et haridusasutuste hoolekogud oleksid piisavalt võimestatud kaasaegse õppija toetamisel.

Uuringu teostaja on Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduste valdkonna Haridusteaduste instituudi haridusinnovatsiooni õppekava üliõpilane Irma Väre.

Projektis kasutatavad isikuandmed on: intervjueeritavate nimi, vanus ja sugu. Antud andmed fikseeritakse intervjueeritavate kohta, kuid ei avaldata tulemustes. Isikuandmete töötlemise alus on Teie nõusolek.

Isikuandmete kogumise eesmärk: koguda teadusuuringu läbiviimiseks vajalikke andmeid hoolekogu liikmete teadmiste ja arvamuste kohta, mis annaksid sisendi hoolekogudele mõeldud õppematerjali väljatöötamiseks.

Isikuandmete kasutamine ja kaitse: Kasutame Teie isikuandmeid sisaldavat infot ainult uurimisobjektiga seotud uurija poolt uurimismaterjalina ning seda ei edastata kolmandatele isikutele. Analüüsitud andmeid ei seostata Teie isikuga ning kasutatakse üksnes üldistatud kujul uuringu eesmärgil. Uuringuandmed hoitakse selleks ettenähtud kohas, kuhu on ligipääs vaid uuringut läbiviival isikul. Andmete kogumise järgselt andmed anonümiseeritakse ning isikuandmed kustutatakse.

Oodatav koormus: Andmete kogumiseks vajalik intervjuu kestab maksimaalselt 1-1,5 tundi.

Uuringu ajakava: Prooviintervjuu viiakse läbi novembri esimesel poolel, intervjuud hoolekogude liikmetega nov-dets.

Vastutav töötaja: Isikuandmete vastutav töötaja on Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduste valdkonna Haridusteaduste instituudi haridusinnovatsiooni õppekava üliõpilane Irma Väre (irma.vare@ut.ee).

Teil on õigus:

1. Tutvuda Teid puudutavate isikuandmetega;
2. Paluda isikuandmete täiendamist või parandamist või kustutamist või isikuandmete töötlemise piiramist või võtta oma nõusolek tagasi. Kõigi eelnimetatud õiguste kasutamise osas võite ühendust võtta vastutava töötajaga, kelle kontaktid on märgitud käesolevas nõusolekuvormis. Kui olete seisukohal, et viis, kuidas uuringu isikuandmeid töödeldakse, on vastuolus isikuandmete töötlemise õigusaktidega, on Teil õigus pöörduda Andmekaitse Inspektsiooni poole (info@aki.ee, tel. 627 4135).

Mina,,

..... olen nõus osalema käesolevas uuringus;

..... olen teadlik, et käesoleva nõusolekuga luban koguda ja analüüsida minu poolt antud ja minuga seotud andmeid;

..... olen nõus ülaltoodud tingimustel isikuandmete töötlemisega.

Kuupäev:

Allkiri:

Lisa 2 Väljavõte uurijapäevikust

UURIJAPÄEVIK ühe kuu lõikes

/...../

02.11 Prooviintervjuu #1-ga. /.../Tema teadmised valdkonnast peaksid olema laialdasemad, kui riigi- ja KOV organitega mitteseotud lapsevanematel.

Proovi- intervjuu

Kokku- võte

ja taipa- mised - hoolekogu liikmetel võib olla korraga mitu rolli nt lapsevanem ja pidaja esindaja;

- hoolekogu liige peab olema erapooletu, ei saa valida pooli;
- lõpuks on kõik lapsevanemad;
- hoolekogu ei saa minna jututoaks, selleks on oluline, et hoolekogu juht koordineerib ja et kõik liikmed ei hakka ise direktori poole pöörduma, vaid seda tehakse läbi hoolekogu esimehe;
- lapsevanemad oskavad küll päevakorra ja informatsiooni läbi lugeda ning teadmiseks võtta, aga analüüsida ei osata;
- kuigi hoolekogu koosolekul võivad kõik vabalt rääkida, siiski ei oska liikmed tihti juurde küsida;
- lapsevanemad kardavad rumalaks jääda, kui küsivad ja loodavad, et keegi teine küsib;

TAIPAMINE nr 1: Kui lapsevanematel oleks rohkem informatsiooni/teadmisi, kas nad siis julgeksid rohkem küsida?

- viimane punkt hoolekogu päevakorras on alati „ettepanekud“, kuid mis ettepanekuid sa teed, kui sa ei tea, kas on mõtet ettepanekut teha, sest sa ei tunne süsteemi nii hästi;
- direktori vastused on tihti liiga akadeemilised;
- koolitama hoolekogusid peaks direktor, direktori roll peaks üldse suurem olema; juba tema ametijuhendis võiks kirjas olla hoolekogu koolitamine, sest ta on mõnes mõttes kogukonna keskne tegelane;
- kuidas mõista, mis/kes on kooli toetav organisatsioon?;
- lapsed on kõige tähtsamad;
- lapsevanem võiks pöörduda enne, kui ta pöördub valda (kui ta kooliga suheldes lahendusi ei saa), hoopis esimesena hoolekogu poole, mida ka seadus võimaldab, sest kogukond ehk suudaks ise oma probleemid lahendada;
- hoolekogu juhi valimine käib ettepaneku tegemise kaudu kellelegi hoolekogust ja see, kes ettepaneku vastu võtab, see valitakse, hoolekogu liikmed tunnetavad, kes on kõige võimekam seda vastutust võtma;
- saame päevakorra lahendada enamasti konsensuslikult, vaieldakse vähem, aga vahel ikka;
- vahel toimub hoolekogus lihtsalt ventileerimine nii, et küsimuste-vastuste teel saab hoolekogu liige oma mure lahti rääkida ja võib-olla sellega asi piirdubki;
- kasutatakse kooli poolt sõnavara või termineid, mida liikmed ei tunne, siis üldjuhul me küsime direktorilt tähendust;
- küsitakse nt haridusprogrammide kohta, millest juttu või muutunud definitsioonide kohta;
- jah, sõnavara on vaja teada, et hoolekogu liikmed saaksid oma tööd teha;

TAIPAMINE nr 2 Pean ikkagi küsima mõnede mõistete kohta, isegi siis, kui ma seda küsimust uuringus ei kajasta. Mõisted valiksin välja PGS-i/KELS-i/Haridusvaldkonna arengukava 2035 sõnastuste hulgast.

- osad vanemad jätavad mõned asjad küsimata, et mitte rumalad näida;
- haridusasutuste ülesanne on need tegevused, mis riigi poolt või KOV poolt on pandud;
- lapsevanemate isiklik huvi hoolekogus osalemiseks on, et nende laps saaks koolist vajaliku;

TAIPAMINE nr 3: Võib-olla mitte küsitleda/intervjueerida kooli pidaja esindajat, nemad pole nõ tavalised lapsevanemad?!

- kool harib läbi lapse ka vanemaid;
- kool peaks tagama ühiskonnakõlbuliku kodaniku;
- hoolekogude suurim roll on 17 punktist 13-es asjas arvamuse avaldamine ja seda on natukene vähe;
- pole olnud ühtegi sellist olukorda, et direktor tuleks hoolekogu ette ja ei suuda oma arvamust põhjendada;

- tavaline lapsevanem ootab hoolekogult, et hoolekogu seisaks kõikide laste eest ja „hoiaks pliiatsit teravana“, et oleks kellegi poole pöörduda;

- hoolekogu saab teha siis rohkem, kui ta ei oleks vaid arvamuse andja;
- algatusi ootab hoolekogu pigem direktori poolt;
- hoolekogu peaks tegema koostööd, mida veaks eest direktor;
- hoolekogu võib teha ka nt vabatahtlikku tööd – korraldada koolilaaataseid ja näidata, et ta on olemas;
- hoolekogus me pole mõtisklenud selle üle, mida võiks veel lisaväärtuse loomuseks teha;
- hoolekogu liige tunneb, et tal on formaalne roll – arvamuse avaldamine;

TAIPAMINE-küsimus nr 4: Kas hoolekogu saaks ka arvamust kujundada ja kuidas seda teha?!

- saaks kujundada ka arvamust, aga siis, kui hoolekogu liige oleks haridusteamadega rohkem kursis;
- osad lapsevanemad saavad hoolekogus osalemisest turvatunde, sellepärast, et osalemine annab võimaluse teamadega rohkem kursis olla, teada rohkem ja seeläbi tagada oma lapse heaolu;
- teised lapsevanemad ei saa hoolekogus toimuva kohta tagasisidet, tagasisidet annab pigem kool, kui midagi on;
- osad lapsevanemad ei tahagi hoolekogu tööst rohkem teada;
- olen saavutanud oma eesmärgi hoolekogu liikmena, sest saan kaasa rääkida, olla kursis ja mul on tunne, et minu lapse koolitee on minu kontrolli alla;
- hoolekogul võiks olla suurem roll;

Kaasaegses haridussüsteemis on oluline:

- käia kaasas muutustega ja kuidas nendega kohaneda, seda õpetada;
- et hariduse kvaliteet ei kannataks selles rööprähklevas maailmas;
- oluline on, kuidas kasvatada lapsest inimene, kuidas ta tööturul hakkama saab jne;

Milliseid teadmisi/oskusi vajaks hoolekogu liige, et toetada last koolisüsteemis:

- ta peab aru saama, mille jaoks on hoolekogu;
- mis on KOV, mis on kool, mis on kooli pidaja;
- milleks üldse on olemas riigiasutused, avalikud asutused ja aru saama riigi toimimisest üldiselt;
- info hoolekogu liikmele peab olema õiges formaadis ja lihtsalt kättesaadav, siis on hoolekogu liikmel ka sellest kasu;

Milline õppe- või juhendmaterjal toetaks hoolekogu liikme tööd?

- seoseid loov;

- nagu seletuskiri, mis seaduse juures on – lihtsalt lahti seletav: nt mis on arenguestlus, ministri poolt kehtestatud koolivaheaeg jne.

- õppematerjal peaks sisaldama jooniseid ja näiteid praktilisest elust;

- õppematerjal sobiks mõnele lapsevanemale ka ilma koolitusest lugemiseks, kuid enamikku lapsevanematest peaks ikkagi koolitama;

TAIPAMINE nr 5 Rohkem tuleb tähelepanu pöörata ja aega anda küsimuste 12-15 vastamiseks. Ja küsida täiendavalt: „Ja mida veel?“. Esimesed küsimused proovida läbi viia lühemalt.

TAIPAMINE nr 6 Kooli pidaja peab järjest rohkem hoidma kätt pulsil, et koolid tegutseksid seaduste ja arengudokumentidele vastavalt ja haridusasutusi seeläbi pidevalt koolitama (lahendus: koolitusspetsialisti ametikoht). Hetkel tegutseb osa haridusasutusi killustatult- koolitades küll kooli personali järjepidevalt erinevatel aladel, aga fookust pole. Koolitusspetsialist saaks koolitada ka hoolekogusid iga aasta nov-dets, kui hoolekogudesse uued liikmed kinnitatud saavad.

- kui kooli direktor tegeleks hoolekogude koolitamisega, siis või seal olla varjatud mõjutusi talle sobivas suunas, pigem peaks ikka koolitama kooli pidaja;

- iga hoolekogu peaks saama oma koolituse, sest iga kogukond on erinev/eriline ja väikeses, oma seltskonnas julgetakse ehk rohkem küsida ka;

- hoolekogu liikmed võivad vahel minna kurjaks, kui nad oma rollist aru ei saa.

TAIPAMINE nr 7: Kui kõik kohaliku omavalitsuse hoolekogud on koolitatud, siis võib edaspidi nt aja kokkuhoiu mõttes koolitada nov-dets uusi hoolekogude liikmeid korraga (lisaks muidugi need, kes juba koolituse saanutest tahavad veel tulla).

Nov/23 Taipamiste alusel täiendatud/parendatud küsimusi

30.11 Transkribeerimisega peaks alustama ikkagi mingis programmis.

01.12.23

/.../ kooli direktoriga, et nad aitaksid oma lapsevanematest hoolekogu liikmete hulgast leida sobivat intervjuueeritavat, kes võiks olla nõ „tavaline lapsevanem“ – ei ole seotud riigi ega KOV institutsioonidega. Eesmärgiks on kaardistada lapsevanemad, kellel on vähem infot sotsiaalsete, sh haridussüsteemide toimimise kohta, et saadav sisend ÕPPEMATERJALI KOOSTAMISEKS oleks pigem vähemteadlikust lapsevanemast lähtuv. Heimtali ja Paistu kooli direktorit ei saanud kätte, teised andsid oma sisendi.

Kuidagi oleks hea, kui oleks kokkuvõtte arendusuuringust. Eeltöö? Ekspertide kaasamine?

Kokkuvõtte sisaldab uurimuse eesmärgi ning uuringu metoodika, olulisemate tulemuste ja järelduste lühikirjeldust. Magistritöö eesmärgist tulenevalt koostati arendusuuringu kaudu Eesti üldhariduskoolide hoolekogude võimestamiseks vabavarana igale täiskasvanud õppijale lihtsalt arusaadav juhendmaterjal, mida saavad kasutada kõik koolipidajad, haridusjuhid ja eelkõige hoolekogud oma töö korraldamiseks ja teadmiste omandamiseks ning mis ühtlasi aitab hoolekogu liikmetel (enamasti lapsevanematel, aga ka õpetajatel ja kooli pidaja esindajal, kooli toetava organisatsiooni esindajal) mõista oma rolli hoolekogus ja kaasaegse hariduse sisu. Juhendmaterjalis selgitatakse näidete ja lisalugemise kaudu lahti hoolekogu roll tulenevalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest, Haridusvaldkonna arengukavast 2021-2035 ja hoolekogu koosoleku läbiviimise protseduurist ning tutvustatakse teisi võimalusi kooli arendamises kaasa lüüa läbi osalusdemokraatia ja lastevanemate kogu (vanematekogu).

Lisa 3 Intervjuuküsimused osalejaintervjuus osalejatele

Hea hoolekogu liige!

Aitäh, et nõustusite kokku saama ja andma intervjuud hoolekogudele õppematerjali koostamiseks.

Intervjuus räägime hoolekogu tööga seotud teemadel sh, millised on hoolekogu koosolekud, kuidas neid läbi viiakse, kas liikmed on motiveeritud, millist infot hoolekogus arutatakse, mis on hoolekogu ülesanne ja eesmärk jne.

Meie intervjuu kestab orienteeruvalt 1-1,5 tundi ja intervjuu ma lindistan HILISEMA transkribeerimise tarbeks.

Irma Väre

irmairma@tu.ee

KÜSIMUSTIK

1. Kuidas olete seotud haridusasutuse hoolekoguga (hästi lühidalt)?
2. Millele tuginedes andsite nõusoleku saamaks hoolekogu liikmeks (lühidalt)?
3. Mida teadsite hoolekogu tööst enne selle liikmeks saamist (lühidalt)?
4. Kuidas valmistad ennast ette hoolekogusse minekuks/ kaasa töötamiseks koosolekul?
5. Kuidas kirjeldad hoolekogu tegevust teie haridusasutuses/milline on tüüpiline koosolek?
6. Kas teie töös hoolekogu liikmena on tulnud ette, et koosolekul või materjalides kasutatakse sõnavara/terminoloogiat, mille tähendust te ei tea või täpselt ei tea? Nimetage mõned sõnad.
7. Ma küsin teilt mõned sõnad või definitsioonid, mida kasutatakse PGS-is/KELS-is/haridusvaldkonna arengukavas 2035. Palun vastake ausalt, kas teate, mida nimetatav sõna tähendab: kujundav hindamine, nüüdisaegne õpikäsitus, 21. sajandi oskused, lõimitud õpe, individuaalne õpitee, formaal- ja mitteformaalõpe, õppija võimestamine, õppekava, digipedagoogika, kooliastmed, ennastjuhtiv õppija
8. Kui lapsevanematel oleks rohkem informatsiooni/teadmisi, kas nad siis julgeksid/saaksid hoolekogu töös rohkem küsida/kaasa rääkida ja miks?
9. Mis on haridusasutuse hoolekogu ülesanne teie arvates?
10. Milline on teie isiklik eesmärk hoolekogu liikmena?
11. Kuidas hoolekogusse mittekuuluvad lapsevanemad saavad infot hoolekogus toimuva kohta?
12. Mis on hetkel kaasaegses haridussüsteemis oluline?
13. Milliseid teadmisi ja oskusi vajab hoolekogu liige oma töö tegemiseks, et toetada õppija ja õpikeskkonna arengut? Millistes haridusvaldkonda puudutavates teemades vajaksid hoolekogu liikmed koolitusi?
14. Milline õppe- või juhendmaterjal toetaks hoolekogu liikme tööd?
15. Kas mul jäi intervjuu käigus uuritava teema kohta midagi olulist küsimata?
16. Kas soovite veel midagi olulist selle teema kohta välja tuua, lisada või kommenteerida?
17. Kas seoses uurimusega tekkis Sul mulle küsimusi?

Lisa 4 Tagasiside küsimustik hoolekogu liikmetele

Tagasiside küsimustik hoolekogude liikmetele magistritöö

„Õppematerjali koostamine Eesti üldhariduskoolide hoolekogude töö toetamiseks ja võimestamiseks“ raames.

Hea hoolekogu liige!

Saadan küsimused, millele tuginedes on planeeritud viia läbi tagasisideintervjuud uuringus osalenud hoolekogude liikmetega.

Tänan ette panuse eest õppematerjali tagasisidestamisel!

Irma Väre

irmairma@tu.ee

KÜSIMUSTIK

Magistritöö eesmärgiks oli vabavarana kasutatava õppematerjali koostamine kõikide üldhariduskoolide hoolekogude töö toetamiseks ja võimestamiseks.

1. Kas õppematerjal on kujundanud teie hoiakuid ja käitumist nii, et toimunud on positiivsed muutused hoolekogu tööga toimetulekul ning tänu uutele teadmistele ja oskustele olete omandanud hoolekogu töös osalemiseks suurema kindlustunde? Kas tunnete ennast toetatult ja võimestatult?
2. Millised teemad kõnetasid Teid kõige enam?
3. Millised muutused sooviksite uute teadmiste baasilt oma hoolekogus ellu viia või vähemalt alatada arutelu?
4. Kas tekst on lugejatele mahu poolest realistlikult omandatav?
5. Kas teksti keerukuse tase vastab lugejate arusaamise tasemele?
6. Kas materjal on piisavalt liigendatud ja kas selle esitamine on loogiline?
7. Millised on Teie kui hoolekogu liikme ettepanekud õppematerjali parendamiseks?

Küsimustiku koostamisel on kombineeritud õppematerjali koostaja (Irma Väre) ja raamatu „Aktiivõppemeetodid e-õppes“ (2012) (koostajad: Einike Pilli, Mari Karm, Katrin Poom-Valickis, Lehti Pilt, Triin Marandi) väljatoodud kriteeriume hindamaks kursuse või materjali vastavust õppe-eesmärkidele. <https://sisu.ut.ee/aktiivope/avaleht>

Lisa 5 Tagasiside küsimustik ekspertidele

Küsimustik hoolekogude ekspertidele EKSPERTIDELE magistritöö „Õppematerjali koostamine üldhariduskoolide hoolekogude töö võimestamiseks“ raames.

Ekspertiintervjuud viiakse läbi inimestega, kelle kogemused eksperdina on huvipakkuvad (Flick, 2006) ning kellelt saadud tagasiside põhjal täiendatakse faktipõhiselt õppematerjali üldiseks kvaliteedi tagamiseks. Ekspertide ülesandeks on professionaalsete tähelepanekute teel anda soovitusi koostatud õppematerjali parendamiseks.

Hea üldhariduskoolide hoolekogude ekspert!

Saadan ette küsimused, millele tuginedes on planeeritud viia läbi ekspertintervjuud. Olen tänulik, hea ekspert, kui saadad oma vastused mulle tagasi enne intervjuu algust kirjalikult.

Tänan ette panuse eest õppematerjali tagasisidestamisel!

Irma Väre, irmairma@tu.ee

KÜSIMUSTIK

Magistritöö eesmärgiks oli vabavarana kasutatava õppematerjali koostamine kõikide üldhariduskoolide hoolekogude töö toetamiseks ja võimestamiseks.

1. Kas õppematerjal vastab arendusuuringu eesmärgile ehk, kas loodud materjal on sisukas, informatiivne, piisavalt näitlikustatud ja ladusalt loetav ka hoolekogu liikmele, kes igapäevaselt haridusvaldkonnaga kokku ei puutu ehk toetav ja võimestav?

2. Kas tekst on lugejatele mahu poolest realistlikult omandatav?

3. Kas teksti keerukuse tase vastab lugejate arusaamise tasemele?

4. Kas materjal on piisavalt liigendatud ja kas selle esitamine on loogiline?

5. Millised on Teie kui eksperdi ettepanekud õppematerjali parendamiseks?

Küsimustiku koostamisel on kombineeritud õppematerjali koostaja ja raamatu „Aktiivõppemeetodid e-õppes“ (2012) (koostajad: Einike Pilli, Mari Karm, Katrin Poom-Valickis, Lehti Pilt, Triin Marandi) väljatoodud kriteeriume hindamaks kursuse või materjali vastavust õppe-eesmärkidele. <https://sisu.ut.ee/aktiivope/avaleht>

Lisa nr 6 Kodeerimise näide

Peakategooria, alamkategooriate ja koodide moodustamine uurimisküsimusele „*Millised teemad kõnetasid Teid juhendmaterjalis kõige enam?*“ hoolekogu liikmete hinnangul.

Koodid	Alakategooriad	Peakategooria
Lapsevanema kohustused Kooli kohustused Koolipidaja kohustused Varasem teadlikkus arengukava väärtustada Väärtustamine pärast teabe saamist	Kõigi osapoolte kohustused Arengukava väärtustamine	Arengukava ja osapoolte kohustused
Hoolekogude koosolekute sagedus Hoolekogu tegevus ja roll Teemad hoolekogus arutamiseks Rõhk koosoleku läbiviimisel Võimalused lapsevanemadena panustada	Hoolekogu ülesanded Hoolekogu koosolekute läbiviimine	Hoolekogu ja selle roll
Hoolekogu kui koosloome osa Teised võimalused koosloomeks Lastevanemate osalusdemokraatia Võimalused panustada tegevustesse	Koosloome protsessid Osalusdemokraatia	Koosloome ja osalusdemokraatia

Lisa 7 Eesti Üldhariduskoolide Hoolekogude Abimees

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Irma Väre,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “ Juhendmaterjali koostamine üldhariduskoolide hoolekogude töö toetamiseks ja võimestamiseks ”, mille juhendajaks on Mari Karm, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Irma Väre 15.05.2024